

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УКРАЇНИ «КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ
ІНСТИТУТ імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

**Факультет соціології та права
Кафедра соціології**

До захисту допущено
Завідувач кафедри соціології
Павло КУТУЄВ _____
«__» _____ 2021 р.

**Дипломна робота
на здобуття ступеня бакалавра
за освітньо-професійною програмою
«Врегулювання конфліктів та медіація»
спеціальності 054 «соціологія»
на тему: «Діалог та медіація як метод вирішення
конфліктів: Україна у контексті світового
досвіду»**

Виконала:

студентка IV курсу, групи СЛ-71
Асланова Єлизавета Аліківна _____

Керівник:

Завідувач кафедри соціології,
Доктор соціологічних наук, професор
Кутуєв Павло Володимирович _____

Рецензент:

Старший викладач кафедри теорії та практики управління
Кандидат філософських наук
Нерсисян Геннадій Арзуйович _____

Засвідчую, що у цій дипломній
роботі немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань.

Студентка Асланова Єлизавета
Аліківна _____

Київ – 2021 року

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Факультет соціології і права
Кафедра соціології

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Спеціальність 054 «Соціологія»

Освітньо-професійна програма «Врегулювання конфліктів та медіація»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Павло КУТУЄВ

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу студентці
Асланової Єлизавети Аліківної

1. Тема роботи «Діалог та медіація як метод вирішення конфліктів: Україна у контексті світового досвіду», керівник роботи Кутуєв Павло Володимирович, завідувач кафедри соціології, доктор соціологічних наук, професор, затверджені наказом по університету від «20» травня 2021 р. №1226-с
2. Термін подання студентом роботи 11.06.2021
3. **Об'єктом** дослідження є альтернативні методи врегулювання конфлікту. **Предметом** застосування альтернативних методів врегулювання конфліктів в Україні та у світі.
4. Зміст роботи :

ВСТУП

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ
 МЕДІАЦІЯ

1.1 Поняття медіація та діалогу як методу вирішення конфлікту

1.2 Історичний екскурс медіації в Україні

1.3 Висновки до 1 розділу

РОЗДІЛ 2 ЗАСТОСУВАННЯ ДІАЛОГУ ТА МЕДІАЦІЇ У КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

2.1 Світовий досвід посередництва: приклад Південної Кореї, США та Італії

2.2 Ефективне посередництво та сприяння діалогу у контексті ОБСЄ: приклад участі ОБСЄ у конфлікті як третьої сторони

2.3 Висновки до 2 розділу

РОЗДІЛ 3 ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

3.1 Аналіз експертної думки стосовно розвитку медіації та застосувань діалогів

3.2 Аналіз популярності, доступності та корисності медіації, як альтернативного методу вирішення конфлікту серед студентів

3.3 Загальна оцінка застосування медіації в Україні: порівняльний аналіз

3.4 Висновки до 3 розділу

5. Перелік ілюстративного матеріалу (презентація 12 слайдів)

6. Дата видачі завдання березень 2021 року

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Визначення напрямку дослідження	Вересень 2020	
2	Формування джерельної бази дослідження	Жовтень-листопад 2020	
3	Складання розгорнутого плану	Грудень 2020	
4	Написання вступу до роботи (визначення об'єкту, предмету, мети та завдань)	Січень 2021	

5	Підготовка і написання I розділу дипломної роботи (Теоретичні та історичні аспекти поняття медіація)	Лютий-березень 2021	
6	Написання II розділу дипломної роботи (Застосування діалогу та медіації у контексті світового досвіду)	Березень-квітень 2021	
7	Написання III розділу дипломної роботи (Особливості та перспективи розвитку застосування медіації в Україні)	Квітень-травень 2021	
8	Написання висновків та коригування списку літератури.	Травень-червень 2021	
9	Передача дипломної роботи на кафедру	11.06.2021	

Студент

Єлизавета АСЛАНОВА

Керівник роботи

Павло КУТУЄВ

Анотація

Асланова Є. А. Діалог та медіація як метод вирішення конфліктів: Україна у контексті світового досвіду. Дипломна робота за спеціальністю 054 «Соціологія» - Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», кафедри соціології. – Київ, 2021 –с. 73., список джерел з 33 найменуваннями.

У роботі розглянуто роль медіації та діалогу в українському контексті та за кордоном. Було реконструйовано шлях розвитку медіації в Україні, та визначено особливості застосування альтернативних методів врегулювання конфліктів у Південній Кореї, США та Італії. Було визначено особливості роботи ОБСЄ на різних етапах конфлікту та розглянуто приклад роботи організації. Також, за допомогою кількісного та якісного методів дослідження було визначено фактори, які впливають на розвиток медіації в Україні, та визначено рівень обізнаності студентів «КПІ ім. Ігоря Сікорського» про медіацію.

Ключові слова: медіація, діалог, альтернативні методи врегулювання конфліктів.

Abstract

Aslanova Y. Dialogue and mediation as a method of conflict resolution: Ukraine in the context of the world experience. – Manuscript. Program Subject Area: 054 «Sociology». – National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Department of Sociology. – Kyiv, 2021 – 73 p., 33 sources.

The paper considers the role of mediation and dialogue in the Ukrainian context and abroad. The development path of mediation in Ukraine was reconstructed, and application peculiarities of alternative dispute resolution in South Korea, the USA, and Italy were determined. The peculiarities of the OSCE's work at different stages of the conflict were identified and an example of the organization's work was addressed. Also, using quantitative and qualitative research methods, the factors influencing the development of mediation in Ukraine were identified, as well as the awareness level of mediation among students of "Igor Sikorsky KPI".

Key words: mediation, dialogue, alternative dispute resolution.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ	
МЕДІАЦІЯ1.....	12
1.1 Поняття медіація та діалогу як методу вирішення конфлікту.....	12
1.2 Історичний екскурс медіації в Україні.....	16
1.3 Висновки до 1 розділу.....	21
РОЗДІЛ 2 ЗАСТОСУВАННЯ ДІАЛОГУ ТА МЕДІАЦІЇ У КОНТЕКСТІ	
СВІТОВОГО ДОСВІДУ.....	23
2.1 Світовий досвід посередництва: приклад Південної Кореї, США та Італії.....	23
2.2 Ефективне посередництво та сприяння діалогу у контексті ОБСЄ: приклад участі ОБСЄ у конфлікті як третьої сторони.....	30
2.3 Висновки до 2 розділу.....	37
РОЗДІЛ 3 ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	38
3.1 Аналіз експертної думки стосовно розвитку медіації та застосувань діалогів.....	38
3.2 Аналіз популярності, доступності та корисності медіації, як альтернативного методу вирішення конфлікту серед студентів.....	43
3.3 Загальна оцінка застосування медіації в Україні: порівняльний аналіз.....	54
3.4 Висновки до 3 розділу.....	57
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У будь-якому суспільстві були та будуть відбуватись різні за типом та характеристикою конфлікти. Конфлікт не завжди передбачає негативну, руйнівну та регресивну подію для суспільства у якому відбувається. Якщо у суспільстві розвивається конфлікт, то у будь-якому випадку та при будь-якому рішенні це призведе до змін у цьому суспільстві. Якщо конфлікт відбувається у маленькій соціальній групі, наприклад, у сім'ї, також, обстановка та настрої в середній сім'ї зміняться.

Ці зміни не завжди несуть руйнівний характер, а навпаки, можуть змінити відносини між конфліктуючими сторонами у кращий бік, давши їм можливість здійснити комунікацію, висловити свої точки зору, інтереси та цілі, налагодивши між ними тісний взаємозв'язок та навчивши їх слухати один одного.

Всі ці переваги надають альтернативні методи врегулювання конфліктів. За допомогою правильно вибудованого діалогу між сторонами конфлікту виникає можливість встановити зв'язок між ними. Медіація як раз допомагає налагодити комунікацію та дає можливість самостійно врегулювати конфлікт.

У сучасному світі багатому на різновиди конфліктів та різні особливості метод медіації є безумовно дуже потужним інструментом при врегулюванні конфліктів. Якщо рішення, як припинити суперечку буде розглянуто тільки з одного боку, або буде не влаштовувати одну з сторін, але піде на поступки. То такий конфлікт може розгорнутись знову та стати більш гострим. Але медіація – це той метод, коли всі ці загрози будуть зараховані та вирішені.

Ще з давніх часів медіацію використовували за призначенням та зараз багато країн світу, ураховуючи культурні особливості та особливості розвитку альтернативних методів медіації, віддають перевагу медіації. В Україні, також медіація набирає популярність та поширює свої горизонти. Але ще відбувається процедура закріплення цього методу у суспільстві. Тому дуже

важливим є процес вивчення та аналізу цього методу, та детальний розгляд розвитку у інших культурах, вивчення вдалих процесів медіації та складнощів з якими може зіткнутися як медіатор при роботі, так і складнощі в інтеграції медіації у суспільство.

Стан наукової розробленості проблеми. Багато дослідників та науковців цікавляться темою альтернативних методів врегулювання конфліктів та існує достатня кількість теоретичних та емпіричних праць, які розкривають та формулюють думку стосовно медіації не тільки в Україні, а й по всьому світу. Такі українські науковці, як Н. И. Башмакова, Т. Кисельова, О.В Белінська, А. Тарнавська, В. Б. Череватюк, Ю. Сорока. Е. Фельдман, Н. Міріманова у свої працях вивчають історію розвитку медіації в Україні та оцінюють перспективи поширення альтернативних методів врегулювання. Також, багато вітчизняних науковців, таких як Н. Мазаракі, Т. Кисельова, І. Г. Ясиновський, реконструюють та аналізують особливості застосування медіації по всьому світу. Аналізом альтернативних методів врегулювання спорів займаються по всьому світу та у будь-якій країні є науковці, які цікавляться даною темою. Наприклад, у Південній Кореї це професор з Сеульського університету Кон Хан Сох, або американський арбітр та медіатор Ерік ван Гінкел, чи італійський юрист Дж. Маттеуччі та ще багато інших науковців.

Мета дослідження – визначити роль медіації та діалогу у врегулюванні конфліктів в українському контексті та за кордоном. Визначити шлях становлення медіації в Україні та окреслити перспективи розвитку.

Для досягнення мети були поставлені такі **завдання**:

- Сформулювати визначення медіації та вивчити механізми процедури медіації
- Встановити зв'язок між діалогом та медіацією
- Реконструювати шлях розвитку медіації в Україні

- Надати оцінку досвід встановлення медіації за кордоном: Південна Корея, США та Італія
- Визначити особливості роботи ОБСЄ на різних етапах конфлікту
- Розглянути приклад роботи ОБСЄ
- Визначити, які фактори виплавають на розвиток медіації та сприяють встановленню практик пов'язаних з врегулюванням спору за допомогою діалогу
- Надати оцінку рівню обізнаності студентів «КПІ ім. Ігоря Сікорського» про медіацію

Об'єкт дослідження: альтернативні методи врегулювання конфлікту

Предмет дослідження: застосування альтернативних методів врегулювання конфліктів в Україні та у світі.

Методи дослідження. Для вирішення завдань дослідження було використано різні методи на різних етапах дослідження. Для теоретичного розділу роботи було використано метод збору та аналізу вторинної інформації, кейс-стаді документів. На практичному етапі дослідження було вирішено використовувати експертні інтерв'ю та онлайн опитування. Для інтерпретації результаті вирисовувався порівняльний аналіз та методи статистичного аналізу.

Теоретична цінність роботи є у комплексній оцінці механізму роботи та розвитку медіації в Україні та окремих країнах світу, яка дає можливість для більш детального та поглибленого розуміння досліджуваного явища.

Практична цінність роботи полягає у тому, що отримані результати з досліджень можуть стати підґрунтям для більш детального аналізу досліджуваного явища у майбутньому та більш ефективного використання цих підходів у реаліях соціального життя.

Структура роботи складається з вступу, трьох розділів, де перші два є теоретичними, а третій – практичний, висновків та списку літератури.

Загальний обсяг роботи складає 73 сторінки, з них 51 тексту. Список використаних джерел містить 33 найменувань.

1 РОЗДІЛ

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ МЕДІАЦІЯ

1.1 Поняття медіація та діалогу як методу вирішення конфліктів

Кожному суспільству, державі та соціальній групі притаманне таке явище як конфлікт. Конфлікти є невід’ємною частиною життя та розвитку протягом усієї історії людства, у різні часи було актуальним пошук шляхів та методів вирішення цих конфліктів. Зараз набуває популярності методи саморегулювання спорів, люди стають більш активними та відповідальними, та звертаються до альтернативних методів вирішення конфліктів, таким як медіація.

Суть поняття медіації має давнє практичне застосування. Ще у стародавньому Китаю та різних країнах Африки застосовували цей метод, а медіаторами виступали старійшини племен (Башмакова, 2015). Також, ще у торговельних відносинах фінікійців, у Вавилоні та у Стародавній Греції існували практики використання посередників. Римське право з кодексу Юстиніана (530-533 рр. н.е.) застосовували посередництво (Мазаракі, 2016). Багато інших суспільств та традиційних культур визнавали посередництво та ставились до стародавніх медіаторів на рівні з вождями та жрецьми.

Медіація є міждисциплінарним явищем. «Основні ідеї медіації, її принципи та механізми впливу на поведінку людини розкриваються у працях представників таких наукових напрямів, як юридична конфліктологія, соціологія, психологія, соціальна антропологія.» (Кисельова, 2011). Саме тому існує багато визначень та трактування поняття медіація.

Наприклад, американський юрист Фуллер вважав, що тільки медіація має здатність переорієнтовувати різні сторони при тому не нав’язуючи, а допомагаючи досягти сприйняття один одного, може повністю змінити відносини та стосунки (Fuller, 1971).

Німецький наковець Х. Бесемер зазначав, що медіація - це технологія вирішення конфлікту за допомогою нейтральної третьої сторони (Мазаракі, 2016). Медіаторка та юрист М. Кузьмина вважає головним, що медіація є ще конференційним та добровільним процесом. Белінська О. В. зазначає, що медіація - це « .. добровільний та конфіденційний спосіб вирішення конфліктної ситуації, де медіатор у ході структурованої процедури допомагає учасникам конфлікту вступити у прямі перемовини з метою вироблення спільного рішення щодо проблеми. Таким чином, головними ознаками медіації є: добровільність; конфіденційність; наявність структурованої процедури проведення; часткове втручання третьої сторони (медіатора).» (Белінська, 2011). На думку Єрьоменко Г., медіація – це переговори у яких бере участь третя сторона, яка вислуховує аргументацію всіх сторін конфлікту та допомагає їм зрозуміти один одного, зрозуміти можливості компромісів та створює умови для самостійного прийняття рішень (Череватюк, 2015).

У більш практичному сенсі медіація – це примирення і знаходження конструктивного підходу до врегулювання суперечки, який дозволяє виявити важливі для обох сторін питання; під різним кутом розглядає предмет спору; дозволяє використати конфлікт як «інструмент навчання» та основу для покращання відносин між сторонами. Медіація забезпечує сторонам можливість відновити або іноді розпочати переговори. (Мазаракі, 2016)

Важливим інструментом будь-якої медіації є діалог. Він дає змогу трансформувати відчуття ворожості до певних соціальних груп або окремих людей за допомогою розуміння власних цінностей, емоційних станів та допомагає зрозуміти позиції інших людей. Діалог є унікальною можливістю для створення взаємовідносин між людьми за допомогою процесу який дозволяє побачити протилежні думки. Діалог передбачає різницю у поглядах з іншими не як перешкоду, а як можливість до розвитку. Для розуміння, як діалог може допомагати розвитку, а не слугувати джерелом ворожості, треба

зрозуміти, звідки з'являється ворожість. Не відмінності є головним чинником ворожості, а відчуття групової ідентичності, яке спонукає до пошуку спільного ворога (Сорока, 2019). Розуміння цього процесу дає можливість контролювати та перетворювати відчуття ворожості у розуміння іншого, медіація стає більш плідною та підвищується вірогідність позитивного завершення медіації.

Також, мета медіації знайти порозуміння між сторонами конфлікту, а не абсолютну перемогу однієї сторони. Тому за допомогою такого інструменту як діалог, посередник може виявити інтереси, потреби, виявити що для сторін є головним у конфлікті та цим допомогти успішності проведення медіації. (Фельдман, 2019)

Також, треба завжди пам'ятати, що діалог – це не процес встановлення справедливості або виставлення переговорів, для цього існує юридичні процедури та органи, яким доручено це завдання. А у діалозі сторони детально розбирають все та поглиблюють своє знання один про одного. (Mirimanova, 2019)

Діалог є важливим процесом на будь-якому етапі медіації. Тому через відсутність діалогу ще на початку медіації є сенс до відмови від медіації, або через припинення діалогу підчас посередництва, припинення і самого посередництва (Фельдман, 2019).

Процедура медіації вимагає особливої підготовки від нейтральної сторони. Медіатор «.. створює атмосферу конструктивної співпраці та дбає про коректне ставлення сторін одна до одної. До компетенції медіатора не входить прийняття рішення, він лише допомагає сторонам у вирішенні конфлікту». (Белінська, 2011). Також, медіатор повинен дотримуватись загальних правил переговорів.

По-перше, переговори, це домовленість між сторонами, а у будь-який час сторони можуть припинити медіацію. Робота медіатора повинна бути ефективною та сам медіатор повинен підготуватись до переговорів, слідкувати

за документами та аналітичними матеріалами, але ще й подбати про місце, час, технологічне та телекомунікаційне обладнання, та інше.

Треба пам'ятати, що успіх переговорів залежить від якісної підготовки до них. Та навіть, якщо медіація здається легкою, треба пам'ятати, що у будь-який момент переговори можуть стати жорсткішими та повністю змінитись.

Медіатору потрібно мати декілька цілей та декілька сценаріїв розвитку переговорів та буди завжди готовим змінити їх протягом розвитку подій. Не треба відволікатись та втрачати контроль над процесом чи результатом медіації, така помилка може бути фатальною.

Медіатор повинен вміти розташовувати людей до себе, мати доречний одяг та бути готовим до бесіди. Демонструвати увагу обом сторонам конфлікту та уважно слухати усі пропозиції та думки учасників переговорів.

Також, особливу увагу треба приділяти аналізу проведеної медіації. Виявити слабкі та сильні сторони, що спонукало медіацію завершитись успішно, або що завадило цьому (Череватюк, 2015).

В залежності від ролі медіатора Річард Фолкнер, Корбет Хейзелгров-Спарін і Дж. Томас виділяють чотири моделі медіації. Перша, де медіатор не має спеціальних професійних знань, він допомагає вирішувати незначні конфлікти та питання, таку модель називають «медіатор – рятівник». Друга модель, де медіатор виступає як третя нейтральна сторона, яка допомагає встановити відносини та сприяє атмосфері конструктивної співпраці. Третя, де медіатору дозволено застосовувати будь-які методи у тому числі й маніпулювання сторонами конфлікту. Четверта модель, де медіатор виступає тим хто організовує вирішення конфлікту. (Ясиновський, 2014)

Процедура медіації складається з деяких етапів. По-перше, медіатор повинен вивчити позиції учасників конфлікту, їх думки, цілі, цінності, зауваження один до одного та забезпечує спілкування між сторонами. На другій відкриваючій стадії відбувається налагодження контакту між

сторонами та поступове їх спілкування. Вони пояснюють свої позиції. Відбувається уточнення позицій спору та медіатор проводить аналіз суті спору розділяючи його на різні складові. У середній стадії відбувається пошук шляхів вирішення спору, з'ясовуються невиявлені інтереси сторін та йде процес обговорення всіх ключових моментів конфлікту. Медіатор фіксує всі ідеї стосовно вирішення спору та групує їх по темах та інтересам. Та у заключній стадії відбуваються складання угоди між сторонами конфлікту, які містить узгоджені поступки та є гарантом виконання зобов'язань учасникам конфлікту. (Череватюк, 2015)

1.2 Історичний екскурс розвитку медіації в Україні

Вперше на території України альтернативний метод вирішення конфлікту спробували застосувати ще у пізні радянські часи. При розпаді Радянського союзу суспільство зазнало певних дисфункцій та активізувалися конфлікти у різних сферах соціального життя. Посилилися масштабні страйки на території Донецької області, як для центру вугільної промисловості. Саме тоді група донецьких психологів вирішила встановити зв'язок з Американською арбітражною асоціацією та Федеральною службою посередництва. Наприкінці 80-х років вони провели разом багато семінарів з вирішення конфліктів на території. Така співпраця була дуже плідною та як результат у 1994 році психологічний центр у Донецьку об'єдналися з «Search for Common Ground» з метою створити перший в Україні центр медіації. Та у 1998 році уряд України за підтримки USAID створили Національну службу посередництва і примирення. (Кисельова, 2017)

У 1997 році одеська група медіаторів вперше провела медіацію справи з суду. Модель цієї медіації було розроблено у Донецьку та Одесі. У результаті загалом було проведено 9 медіацій для розв'язання конфлікту, брали участь зовнішні медіатори. (Кисельова, 2017)

У 2002 році у Києві було зареєстровано Український центр порозуміння. Цей центр почав свою діяльність з медіацій, які застосовувались у

кримінальних справах, для відновлення правосуддя, для певного розвитку громад та перші спроби шкільної медіації. Таким чином, Український центр порозуміння зміг створити 15 українських громадських організацій та далі у 2012 був реорганізований в Інститут миру та порозуміння. (Кисельова, 2017)

У 2006 році Міжнародна Фінансова Корпорація Групи Світового Банку (МФК) провели дослідження в Україні, яке мало за мету дізнатись про сприйняття проектів МФК. Зробивши висновки МФК вирішила дати грант для відкриття центру медіації на базі Києво-Могилянській бізнес-школі. Що призвело до подальшого відкриття багатьох організацій які навчають або популяризують медіацію. (Кисельова, 2017)

Також, у 2017 році у НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського» за ініціативи Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України та підтримана програмою Посольств Великої Британії та Швейцарії була започаткована магістерська програма, освітня програма для бакалаврів «Врегулювання конфліктів та медіація». Це все дає змогу медіації в Україні розвиватись, поширюватись та становитись на якісно вищий рівень.

У 2009 році Український центр медіації розробив програму за допомогою якої Дніпровський районний суд Києва міг передавати справи до центру для подальшого проведення альтернативного вирішення спору. Але хоча було проведено більш ніж 100 зустрічей, вдалось провести лише декілька медіацій за допомогою такої системи. Такий досвід також є дуже корисним, тому що стало зрозуміло, що судді не будуть зацікавлені у делегуванні своїх обов'язків на медіаторів. (Кисельова, 2017)

Але починаючи з наступного року, зазнавши поразки, українські медіатори вирішили залучитись підтримкою парламентів та вперше зареєстрували 10 законопроектів про медіацію у Верховній Раді. Але знову зазнали поразки, через складний економічний стан в Україні всі законопроекти було відхилено.

Також протягом 2010-2011 років медіатори України старанно працювали та досягли великих успіхів у своєму власному досвіді. Судді 4х суддів у містах Вінниця, Донецьк, Біла Церква та Івано-Франківськ вивчали роль медіатора та різні техніки, прийоми. Та унаслідок було проведено 50 справ медіації у різних сферах (адміністративних, сімейних, трудових, земельних) та 72% справ завершилися підписанням угод. (Кисельова, 2017)

Проект «Освіта суддів для економічного зростання» у період з 2013 по 2016 роки за підтримки Канадського національного судового Інституту вирішив відати перевагу медіації, як методу вирішення спору. Результатом цього проекту є звітність Малиновського районного суду де вказано, що кількість угод зросла з 50 до 150 за час проекту. (Кисельова, 2017)

З 2014 року почали проводити діалогові зустрічі у східних та південних регіонах країни. Ці зустрічі були підтримані міжнародними та закордонними організаціями-донорами, наприклад, ОБСЄ, програма MATRA Netherlands, Посольство Великої Британії в Україні та Федеральне міністерство зовнішніх справ Німеччини. (Кисельова, 2017)

Та у 2015 році міжнародна організація MediatEUr разом з Програмою розвитку ООН встановили платформу з Підтримки Діалогу для подальших зустрічей та координації виконуваної роботи.

Також велику роль у становленні та сприйнятті медіації в Україні зіграв проект USAID «Справедливе правосуддя» та фонду «Відродження» яке проходило у 2014-2015 роках. У підсумку було проведено 47 зустрічей та 38 медіацій серед яких 37% завершилися підписанням угоди. (Кисельова, 2017)

USAID багато допомагав Україні у розвитку медіації та саме вони профінансували перший проект ініційований в Україні у 1997-1999 роках за допомогою якого було створено багато центрів медіації по всій країні. (Тарнавська, 2015)

З 1997 року у 15 судах України було проведено щонайменше 5 пілотних проектів з медіації. Завдяки ним було розроблено 3 моделі медіації, які застосовують в Україні.

Перша модель це модель добровільної позасудової медіації де брали участь зовнішні медіатори. Цю модель використовували у Києві, Одесі та Донецьку, як пілотну модель. Медіаторів готували поза межами суду та у разі потреби втручання медіатора у судовий процес, суд передавав справу до нього у разі погодження сторін спору на це.

Така модель є дуже ефективною та змушує її довіряти через те, що підготовка медіаторів відбувається зовнішньо, без впливу та втручання суду, саме тому здається, що суд ніяк не впливає на процес медіації та не може вносити рішення у справу.

Але при застосуванні такої моделі виникає низка запитань. По-перше, не всі готові довіряти зовнішнім медіаторам. По-друге, на той час за процедуру медіації ніхто не платив, медіаторів підтримували за рахунку різних проектів, тому виникає питання як саме потрібно сплачувати за процес медіації та звідки повинні йти гроші.

Друга модель медіації – це добровільна медіація за участі суді-медіатора. Дана модель була розроблена Радою Європи та ЄС у рамках реформування судової системи у період з 2006 до 2011 рік. У цій моделі суддя проходив значну підготовку та вивчав альтернативний метод вирішення спору та за результат міг чітко відрізнити обов'язки та функції медіатора та суді. Якщо під час судового процесу суддя розумів, що є всі підстави для того щоб провести медіацію, за згодою усіх конфліктуючих сторін він ставав на позицію медіатора та починав процедуру регулювання конфлікту.

На відміну від першою моделі у другій існує велика ступінь довіри до суді-медіатора через статус, це може мотивувати до застосування альтернативного методу вирішення конфлікту. Та також сторони конфлікту не несуть ніяких інших затрат, тому що всі затрати компенсуються звичайним судовим збором.

Серед мінусів такої моделі можна виокремити те, що все одно потрібні витрати грошей на підготовку суддів та треба знайти додатковим людей, а їм вже також знайти заробітну плату. При пілотній моделі в Україні не брали до уваги час виділений суддями на медіацію, тому при подальшому розвитку цієї моделі можливо виникнуть додаткові запитання до цієї моделі.

Третя модель медіації- це процедура врегулювання спору за участі судді. Ця модель була розроблена у рамках українсько-канадського проекту з реформування судової системи. Для цього проекту була застосована спеціальна назва « проведення переговорів з досудового врегулювання спору за допомогою судді». У рамках цього проекту було прийнято рішення уникати назви «медіація», а застосовували тільки «врегулювання спору за участі судді». Процедура передбачає, що суддя може зустрітись окремо з кожною стороною конфлікту та дізнатись інтереси кожного. Таким чином судова справа може бути вирішена до початку справи у суді. У разі такого випадку сторони конфлікту підписують мирну угоду з регулювання судді.

Перевагою цієї моделі як і описаною вище є те, що сторони конфлікту не понесуть додаткових збитків, тому що ця процедура включена у судовий збір. Також у сторін не має ризиків пов'язаних з строками позовної давності тому що сам процес врегулювання спору за участі суді проводиться після подачі позову в суд.

Складною стороною є можлива не зацікавленість суддів та нестача їх здібностей до врегулювання спору. Також існує ризик маніпулювання судом через зловживання процедурою сторонами конфлікту для ого щоб отримати можливість замінити суддю.

У 2010 році вперше зареєстрували законопроекти про медіацію у Верховній Раді. Але ці законопроекти було відхилено через складний економічний стан в країні. У держави не було коштів на реалізацію закону та фінансування, тому після невдалої спроби було ще багато правок та інших різних законопроектів, які всі відхиляли. Але розвиток медіації не стояв на

одному місті та розвивався за рахунок ініціатив самих фахівців та грошей отриманих за допомогою різних грантів.

Таким чином, наразі йде процес затвердження Проекту Закону 19.05.2020 та прийнято у першому читанні 15.07.2020. Але далі ніяких рішень стосовно Проекту Закону не було. У висновку комітету від 01.07.2020 вказано що:

Процедура медіації застосовуватиметься у будь-яких конфліктах (спорах). Фізичні та юридичні особи зможуть звернутись до медіатора для проведення медіації як до звернення до суду. Медіація проводитиметься за взаємною згодою сторін медіації відповідно до принципів добровільності; конфіденційності; незалежності та нейтральності. Набути статус медіатора зможе будь-яка фізична особа, яка має вищу освіту та пройшла базову підготовку у сфері медіації. Підготовка у сфері медіації становитиме не менше як 90 годин навчання медіатора, у тому числі 45 годин практичного навчання. Підготовку у сфері медіації здійснюватимуть заклади освіти, а також організації, що забезпечують проведення медіації, об'єднання медіаторів, суб'єкти господарювання будь-якої форми власності та організаційно-правової форми. Реєстри медіаторів зможуть вести об'єднання медіаторів, організації, що забезпечують проведення медіації, а також органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які залучають медіаторів або послугами яких користуються. (Верховна Рада України, Висновок комітету 01.07.2020)

Також, у висновку Комітету з питань бюджету 01.07.2020 було вказано:

Міністерство фінансів України у своєму експертному висновку зазначає, що реалізація законопроекту не впливатиме на дохідну частину державного бюджету та не потребуватиме видатків з державного бюджету. (Верховна Рада України, Висновок комітету з питань бюджету 01.07.2020).

1.4 Висновки до 1 розділу

У мінливому суспільстві конфлікт є неминучі, але їх можна вдало врегульовувати та використовувати для виявлення суперечливих моментів та

розвиватись у цьому напрямку. Побудова якісного та професійного діалогу може стати до нагоди у цьому випадку, а альтернативні методи врегулювання конфліктів, такий як медіація, допоможе налагодити механізм та процес діалогу між конфліктуючими сторонами.

До посередництва звертались з давніх часів та зараз медіація є невід'ємним та актуальним методом врегулювання конфліктів. Існує багато особливостей у процесі медіації, такі як: добровільність процедури посередництва, участь третьої сторони конфлікту, та найголовніше на мою думку, це змога почути сторонам один одного та знайти шлях врегулювання самостійно, без втручання інших осіб на результат посередництва. Медіатор тільки допомагає налагодити зв'язок, а не вирішує самостійно найкращий варіант вирішення конфлікту.

В Україні медіація ще набирає популярності, вона з'явилась на території країни майже 40 років назад, але процес поширення є доволі важким та складним через різні фактори. Наприклад, досі не підписано Закон про медіацію. Держава постійно виправдовує це тим, що наразі у країні складним економічний стан, не хватає бюджетних грошей на виділення програм для навчання медіаторів, не вирішено питання оплати праці медіаторів, та багато інших. Але медіація все одно розвивається за допомогою ініціатив самих посередників та грантів наданих іноземними організаціями на розвиток медіації в Україні. На прикладі освітньої програми у НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», яка має назву «Врегулювання конфліктів та медіації» ми можемо спостерігати, що все більше людей не тільки знають про цю сферу, а й мають натхнення та жагу дізнатись більше та докладніше про альтернативні методи врегулювання конфліктів.

РОЗДІЛ 2

ЗАСТОСУВАННЯ ДІАЛОГУ ТА МЕДІАЦІЇ У КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

2.1 Світовий досвід посередництва: приклад Південної Кореї, США та Італії

Медіація дуже відома і ми часто зустрічаємо таку модель регулювання спору по всьому світу. Як вже було сказано вище, медіацію використовували ще з давніх часів, а медіатори мали високий статус серед своїх суспільств. Але у сучасному розумінні медіація стала розвиватись у двадцятому столітті. Процес відбувався поступово та не одночасно, притому у кожному суспільстві зважаючи на культурні особливості є свої відмінності. Тому процес медіації може бути змінений через ці відмінності.

Південні Корея. Альтернативні методи вирішення спорів (АМВС) стали з'являтися у Південній Кореї через потребу, яка з'явилась у зв'язку з збільшенням міжнародних договорів та операцій, яка у свою чергу потребували швидших та дешевших вирішень конфліктів ніж допомога суду. Саме тому АМВС розглядаються у країні, як важливий інструмент вирішення спорів. Найбільша популярність є у таких типів АМВС як арбітраж та медіація. Арбітраж є більш звичним, але медіація також є затребуваним методом.

Закон про арбітраж у республіці прийняли у 1966 році. До прийняття цього закону долучилась Конвенція ООН та підвередили його чинність до використання при міжнародних справах у 1973 році. У тому ж році була створена Корейська асоціація комерційного арбітражу, але у 1980 році вона змінила назву на Корейський арбітражний комітет. Далі комітет встановив привила при яких рішення буде дозволом, як схвалення Верховного суду Кореї. Та вже у 1999 році у закон були внесені кардинальні зміни, до арбітражу додали медіацію. Обидві процедури вимагають учасників спору прийняти рішення перед тим, як вносити справу до суду. Далі Корея створила два різних комітети,

один з примирення, другий з посередництва (медіації), також Комітет з обговорення авторських справ та Комітет медіації в електронній торгівлі. (Kyung-Han Sohn, Alternative Dispute Resolution System in Korea)

У Південній Кореї є спеціальна інституційна процедура примирення, яка відрізняється від медіації. Різниця є у тому, що інституційна процедура примирення прирівнюється до судового компромісу та шлях узгодження, виконання має однаковий з компромісом. Тому інституційна процедура примирення є більш легкою у виконанні, ніж медіація, де потребуються додаткові зусилля для посередництва. (Kyung-Han Sohn, Alternative Dispute Resolution System in Korea)

Хоч арбітраж та медіація найпопулярніші у корейському суспільстві, існує 4 типи альтернативних методів вирішення спору у Південній Кореї.

Перший, погоджувальна процедура («Court-annexed Conciliation» (Kyung-Han Sohn, Alternative Dispute Resolution System in Korea)). Раніше таким тип вирішення спору застосовувався тільки у питаннях оренди та внутрішніх справ. Після прийняття Закону о цивільному примиренні у 1990 році усі цивільні спори та сімейні справи вирішується за допомогою погоджувальної процедури. У цьому випадку суддя може самотійно покати процедуру врегулювання, суддя може заборонити деякі варіанти вирішення спору та призначити свої, але у сторін конфлікту є два тижні на те щоб подати справу на повторний розгляд. Якщо цього не відбувається, то рішення вважається остаточним. (Kyung-Han Sohn, Alternative Dispute Resolution System in Korea)

Другий, арбітраж, який виконується за допомогою Корейського комітету з комерційного арбітражу («Korean Commercial Arbitration Board» (Kyung-Han Sohn, Alternative Dispute Resolution System in Korea)). Зазвичай у складі цього комітету знаходяться більше ніж 1000 арбітрів, до них входять корейські та іноземні юристи, дослідники та науковці, бізнесмени та інші кваліфіковані спеціалісти. Для проведення арбітражу повинна поступити письмова заява, тоді сторони призначають арбітра. Якщо рішення яке прийняли

одній стороні не подобається, є змога подати справу на повторний розгляд, якщо запит був надісланий до трьох місяців від дати узгодження рішення. (Kyung-Han Sohn, Alternative Dispute Resolution System in Korea)

Третій, медіація. У Кореї медіація виступає як безкоштовний адміністративний процес, який спонукає сторони конфлікту до регулювання спору. Все відбувається за допомогою державних агентств. Особливістю медіації у Кореї є наявність Комітету з медіації в електронній торгівлі («Electronic Commerce Mediation Committee» (Kyung-Han Sohn, Alternative Dispute Resolution System in Korea)) При конфлікті сторонам надається альтернативне вирішення, якщо воно не підходить, то збирається посередницька група, у складі якої від 1 до 3 людей. Якщо після прийняття рішення при регулюванні конфлікту виникає потреба у пере розгляді справи, то сторонам дається 45 днів на подачу повторної заяви. Рішення конфлікту при медіації має ту ж юридичну силу, що і рішення суду. Також є ще одна особливість медіації у Кореї, це можливість одночасного арбітражу та медіації. Але на практиці це виглядає, як відхилення рішення за допомогою одного типу регулювання, тоді справа переходить до іншого типу регулювання. Наприклад, якщо сесії медіації не допомогли, то справа передається арбітрам (Kyung-Han Sohn, Alternative Dispute Resolution System in Korea).

Четвертий, статутне примирення. Зазвичай до цього типу відносять усі типові законодавчі процедури та законодавчі акти, які інституціоналізують процедуру медіації (Kyung-Han Sohn, Alternative Dispute Resolution System in Korea).

Сполучені Штати Америки. Вважається, що основним прикладом вдалої в країні медіації є Сполучені Штати. Це обумовлено тим, що медіація як метод вирішення конфлікту з'явилась в США дуже давно, ще племена корінних американців використовували посередництво для врегулювання спорів.

У 1955 році в Америці було прийнято закон про арбітраж (The Uniform Arbitration Act, 1955). Та лише у кінці 1970-х років були перші спроби прийняти закон щодо медіації, у 1980-х роках посередництво стало дуже популярним методом врегулювання (Eric van Ginkel, 2005).

Але як було зазначено вище, у кожному суспільстві є свої відмінності, тому медіація також не може виглядати скрізь однаково. В США такою відмінністю є розділення території країни на штати, кожен з яких має свої законодавчі органи, а відповідно своє законодавство. Тому у різних штатах практики медіації може відрізнятись. Так, наприклад, у часи прийняття законодавства у Колорадо заохочував використовувати даний метод при спорах стосовних з нерухомістю. Айова вирішили розробити власну програму, де кредитори могли брати участь як медіатори. Таким чином, до 1989 року законодавчі органи 50-и штатів та Федеральний уряд прийняли більше 1000 статутів, та за період з 1989 до 2001 кількість статутів виросла до 2500. (Eric van Ginkel, 2005)

У Сполучених Штатах є велика кількість різних норм стосовних медіації. Система судів Каліфорнії є найбільшою та у Цивільно-процесуальному кодексі законодавчий суд Каліфорнії вирішив проводити пілотні програми з медіації при суді Лос-Анджелесу. Характерними для цих програм є такі особливості:

Перша— це примусове посередництво. Якщо сума спору не перевищує 50 000\$ на кожную сторону конфлікту, то ця справа переходить до примусового посередництва. До того ж суд сам вирішує, що потрібно медіація або арбітраж. Далі суд зустрічається з арбітрами або медіаторами для попереднього розглядання справи та може призначити дедлайн цієї справи. (Eric van Ginkel, 2005)

Друга, пропозиція від судді. Навіть, якщо суд не може зобов'язати посередництво, то він все одно буде наполягати за запропоновувати такий метод врегулювання спору сторонам конфлікту (Eric van Ginkel, 2005).

Третя, відсутність можливості зупинити посередництво. Якщо мова йде про обов'язкове посередництво, якщо одна сторона протягом всього часу вирішила оскаржити якесь прийняте рішення, то на момент подачі та подальшого розгляду основні терміни завершення справи зберігаються та не зупиняється. Єдиним винятком є розгляд оскарження до медіації яка тривала більше ніж чотири с половиною роки. Стосовно добровільного процесу медіації, то тут можливо зупинити медіацію та арбітраж у будь-який момент часу за добровільною згодою усіх сторін конфлікту. (Eric van Ginkel, 2005)

Четверта особливість – це часові рамки. При примусовому або добровільному посередництві сторони конфлікту повинні прийти до офісу Альтернативних методів вирішення спорів, де вони заповнюють заяву на медіацію. Там вони можуть обрати самі медіатора, або їм запропонують. Також, в них є 5 днів для того, щоб подати заяву на зміну медіатора. Посередник же має 10 днів на те, щоб зв'язатись з сторонами конфлікту. Дата спільної зустрічі повинна призначатись протягом 60 днів з моменту ухвалення медіації судом. Але посередник має право відкласти цю дату ще на 20 днів. Таким чином, не проходить велика кількість часу між рішенням суду та процесом врегулювання. Якщо справа завершилась успішно, то сторони повинні протягом 10 днів відправити усне повідомлення про це суду. (Eric van Ginkel, 2005)

П'ята, особливості підготовки медіаторів. Медіатор повинен пройти навчання не менше 30 годин та не менше 8 процедур медіацій протягом останніх 3-х років. Та пройти 4 години освітнього курсу у офісі Альтернативних методів вирішення конфлікту (Eric van Ginkel, 2005).

Останнє, гонорари медіаторів. Перші три години зазвичай посередники погоджуються без додаткових витрат (благодійно). Якщо медіація відбувається довше трьох годин, то далі оплата є почасовою. Посередник може заробляти 150\$ у годину а перші 3-и година та далі все залежить від досвіду та

освіті медіатора, та важкості справи. Сума може збільшуватись до 1000\$ у годину. (Eric van Ginkel, 2005)

Італія. Медіація є невід'ємною італійською традицією. Сама держава Італія була заснована у 1861 році, а вже у 1865 році у першому Державному процесуальному кодексі був окремий пункт про примирення, в який було додано 7 статей на цю тему. Було зазначено, що першим, що повинні робити працівники поліції – вирішувати конфлікти, а суди Італії могли визвати на слухання сторони конфлікту окремо та вислухати бачення ситуації кожного. (Matteucci G., 2015)

Але при тоталітарному режимі у 1922-1943 роках влада не мала довіри до дій приватних осіб, медіаторів, вважаючи, що право на вирішення справ мають лише судді. Таким чином, у 1941 році законодавством було підтверджено, що доступ для переговорів є тільки у суддів, але це був формальний запис, у реальному житті посередництво не застосовувалось. (Matteucci G., 2015)

З 30-х років двадцятого століття медіація почала втрачати свої досягнення та популярність серед італійського суспільства. Медіацію перестали викладати в університетах. Таким чином, майже на 70 років про метод медіації не згадувалось взагалі. (Matteucci G., 2015)

З 1993 року у законодавстві було додано, що кожна італійська торгова плата повинна створювати плату примирення або арбітражу за Гарвардською медіаційною процедурою.

У 2005 році було створено Законодавчий проект, який підтверджував добровільне посередництво. Але люди не сприймали серйозно можливість медіації, тому що вона не було обов'язковою та не було такою звичною для людей як судова процедура. (Matteucci G., 2015)

І вже у 2010 році було встановлено примусову медіацію, потім через 2 роки відмінена та одразу наступного року 2013 знову запроваджена обов'язкова медіація. (Matteucci G., 2015)

У законі про медіацію у 2010 році було зазначено, що медіація є обов'язковим етапом вирішення конфлікту. Було дуже багато питань суспільства до посередництва, культурні засади, питання доходів, порушення принципу добровільності, але це все робить явище медіації в італійському контексті дуже цікавим та не схожим на інші приклади. Також, медіацію поставили у певні строки, справу повинні закрити терміном до 4-х місяців. Сторонам які беруть участь дають певні податкові пільги, а при успішному завершенні справи їх вдвічі збільшують. Про процес медіації повинні проінформувати юридичні консультанти сторін конфлікту. Наступні 7 днів після інформування сторони конфлікту зобов'язані сплатити всі судові розходи. (Matteucci G., 2015)

Ідея примусової медіації була розрахована на те, що буде велика увага та попит на цю сферу. У реальності все так і відбулось, через економічну кризу багато спеціалістів, у більшості юристи почали активно вивчати медіацію та проходити спеціальні курси. Таким чином, у 2011 році було зареєстровано приблизно 40 000 медіаторів (Matteucci G., 2015).

В Італії для того щоб бути медіатором треба мати ступінь бакалавру, пройти 50 годин курсів та у заключенні здати 4-х годинний тест. Та потрібно обновлювати своє знання кожні 2 роки проходячи 10-ти годині курси (Matteucci G., 2015).

Але така популярність та велика кількість була приводом до звернення проекту примусової медіації, тому що якість проведення процедури не влаштовувало суспільство. При меншій кількості проведених медіацій відсотково було більше успішних, 9% проти 6% (Matteucci G., 2015). Але вже у 2013 році примусова медіація було знову підтверджена законом.

2.2 Ефективне посередництво та сприяння діалогу у контексті ОБСЄ

Організація безпеки та співпраці у Європі (ОБСЄ) – це велика організація, яка об'єднує 57 країн з Південної Америки, Азії та Європи. Мета організації працювати для миру та стабільності. [19]

Також ця організація є в Україні. Спеціально моніторингова місія (СММ) ОБСЄ почала працювати з 21 березня 2014 після офіційного запиту від уряду України. Мета СММ це постійна робота 24 години 7 днів на тиждень та спостереження за ситуацією в Україні, постійні звіти та сприяння діалогу між усіма сторонами конфлікту.

Загалом ОБСЄ бере відповідальність та слідкує за свободу та розвиток ЗМІ, питання національних меншин, гендерну рівність, боротьбою з торгівлею людьми, демократизацією, толерантністю, правами людини та багато ще багато іншого включаючи допомогу у врегулюванні конфліктів (Что такое ОБСЕ?, 2019)

Існує три напрями діяльності: посередництво, сприяння діалогу, допомога у створенні належних умов посередництва. При посередництві третя незалежна сторона взаємодіє з усіма сторонами конфлікту та допомагає у пошуках взаємо згоди. Сприяння діалогу більш відкритий процес, метою є комунікація для більш детального розуміння позицій конфлікту. Та допомога у медіації – ряд процедур та мір для створення умов медіації. (Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE, 2014)

Різні структури ОБСЄ працюють у тісному взаємозв'язку один з одним. Дійсний Голова (ДГ) відіграє найголовнішу роль у діяльності організації. ДГ має право на встановлення взаємозв'язку напряду з конфліктуючими сторонами. Тим самим ДГ може сприяти запобіганню, залагоджуванню та вирішенню конфліктів на зоні ОБСЄ. Керівники польових операцій беруть участь у сприянні діалогу та медіації при довгих конфліктах, або вони мають право брати участь у регіональних та місцевих суперечках. Парламентська

Асамблея також бере участь у медіації, особливо на парламентському рівні та у критичних спорах. (Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE, 2014)

Перевагою в області сприяння діалогу та врегулювання конфліктів у ОБСЄ є великий спектр можливостей та дозволів які організація має, від широких повноважень у сфері раннього попередження конфлікту до сприянні встановлені при постконфліктоному відновлені.

Таким чином, щоб створити певні схеми та програми у організації є певні встановлені зобов'язання, який ОБСЄ притримується та дотримується. Всього їх шість видів:

Перший вид, у своїй зоні дії, тобто у тих 57 країн-учасниках, ОБСЄ повинна здійснювати офіційну медіацію для допомоги встановити взаємозв'язок та підтримати взаємовідносини зі стороною конфлікту при довгих конфліктах. Це зобов'язання було підписане у 1992 році (Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE, 2014). Тобто якщо в одній з країн учасниць відбувається затяжний конфлікт, то ОБСЄ, як організація безпеки та співпраці, повинна допомогти врегулювати суперечку будь-якого виду.

Другий, сприяння діалогу при політичній кризі. Під політичною кризою мається на увазі час у країні, коли відбуваються вибори (до та після), признаки та спалах насилля між соціальними групами, наприклад, етнічні групи, громадські заворушення, випадки порушення закону, порушення прав людини, тощо. У даному випадку ОБСЄ виконує функцію регулятора, того хто запобігає та вирішує різні типи кризових та конфліктних ситуацій. Тому Дійсний Голова, його/її помічники, Генеральний Секретар, Директор Центру по зупиненню конфліктів, глави місій, виконавці польових операцій та багато інших структур організації обов'язково беруть участь у процесі та допомагають врегулювати конфлікт. (Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE, 2014)

Третій вид, сприяння діалогу між країнами-учасниками. Звичайно, організація сприяє налагоджуванню дружніх відносин між країнами-

учасницями та допомагає створювати зручні для кожної сторони умови для врегулювання конфліктів, які виникають. Таким чином, у 2009 році ОБСЄ допомогла Угорщині та Словаччині ввести зміну у законодавство стосовно державної мови. (Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE, 2014)

Окремим зобов'язанням ОБСЄ виділяє сприяння діалогу о розширення участі національних меншин у різних державних інститутах. Якщо організація дізнається про проблеми меншин у парламентському діалозі, то Верховному Комісару не потрібен, навіть, дозвіл від Постійної Ради або конкретно країни у якій конфлікт відбувається, на дозвіл дій заради врегулювання ситуації. Таким чином, ОБСЄ працює над пошуком рішень або на пошуком встановлення умов для діалогу заради врегулювання. (Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE, 2014)

П'ятий вид, освіта та допомога поширені практики медіації серед країн-учасниць. Якщо у країнах не відбувається великих конфліктів для підтримання миру ОБСЄ проводить навчання медіаторів для того, щоб у подальшому країна могла самостійно вирішувати суперечки. Або якщо відбувається певний конфлікт на території країни-учасниці, а організація розуміє, що вирішити цю суперечку повинні в середині країни, то ОБСЄ влаштовує курси посередників та допомагає на перших спробах медіації. (Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE, 2014)

Останній вид зобов'язань – це сприяння процесам довіри та вирішення технічних проблем. Часто при затяжних конфліктах ОБСЄ вирішує додавати спеціальні міри, які допомагають сторонам конфлікту почати довіряти одна одній, тому що без довіри не можливо йти на контакт та шукати взаємозв'язок. Сторони через не довіру не будуть чути та сприймати домовленості. Також, при потребі ОБСЄ може долучитись до створення нових переговорних процесів. (Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE, 2014)

Як вже згадувалось раніше, зоні дії ОБСЄ полягає у роботі від запобігання конфлікту до постконфліктного відновлення. За допомогою таких

інструментів як медіація та діалог ОБСЄ може виконувати свої зобов'язанням на різних стадіях конфлікту.

Запобігання конфлікту. Найбільш ефективна робота відбувається на стадії коли ще не має насильницької фази. На ранній стадії конфлікту медіація виступає як найбільш економна та найменш енергозатратна процедура врегулювання, яка є доволі гнучкою та ефективною. Існує правило, чим раніше почати врегулювання тим більше шансів, що конфлікт буде врегульовано. Це правило дійсно для будь якого виду медіації, не важливо це врегулювання між етнічними групами або сімейний конфлікт. (Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE, 2014)

Коли конфлікт переростає у насильницьку фазу, то найголовніша мета становить вже небистре регулювання, а поліпшення ситуації, відкидання агресії. Пріоритет становить примирення, встановлення довіри, посилення інтересу до примиренню на місцевому рівні та підтримка медіаторів при спробах врегулювання. (Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE, 2014)

Сама медіація починається з великих об'ємів процесів попередніх медіацій. На цьому етапі відбувається розуміння медіатор основ конфлікту, вирішення структури денній, знайомство з учасниками та відбувається вже сам процес переговорів. Чим довше йде розгляд справи, тим більше нових запитань з'являється, а старі ускладнюються. Тим важче становиться працювати медіатором, а учасників збільшується. (Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE, 2014)

Та вже при постконфліктому встановленні проходить процес реалізації різних прийнятих домовленостей. Ще багато питань у сторонах конфлікту може виникнути при початку реалізації домовленостей, тому часто медіація не зупиняється при підписанні договору, а продовжується та доповнюється у процесі виконання зобов'язань між сторонами конфлікту. (Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE, 2014)

Також, є певні особливості дій, а точніше принципів у ОБСЄ. Будь-яке втручання ззовні мають свої наслідки, тому одним з найголовніших принципів будь-якої операції ОБСЄ є принцип «не нашкодь». Тобто при посередництві медіатор повинен постійно контролювати свої дії а розуміти, що деякі слова та формулювання можуть сприймати агресивно деякі соціальні групи. Таким чином, деякі висловлювання можуть здаватись сексистськими, расистськими, тощо. Це все може сприяти погіршенню конфлікту та іноді сприяє встановленню нових гострих питань у справі. (Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE, 2014)

Також, ще однією особливістю можна назвати роботу зі ЗМІ. У своїй процесі ОБСЄ часто потребує реагування та розмову з населенням, тому співпраця зі ЗМІ є доволі важливою частиною роботи ОБСЄ. Організації вважає, що не можливо вести діалог на основі широкого залучення учасників, та не спілкуватись з ними. Також, ЗМІ може відігравати функцію довіри, роз'яснювати різні процеси, залучати підтримкою, розвіювати чутки або різні теорії зговору, протидіяти спробам зупинення медіація та багато іншого. Головне тримати баланс між конфіденційністю та тим, що може бути оприлюднено. Та робота зі ЗМІ може нести латентну функцію – взаємодія. Тому що медіатор та сторони конфлікту повинні разом домовлять про те, що може бути оприлюднено, а що краще залишити у таємниці. Але треба бути уважними, тому що через роботу зі ЗМІ може бути під загрозою один з головних принципів роботи організації «не нашкодь». Тому встановлюються певні правила для комунікації у ЗМІ, які повинні всі виконувати. (Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE, 2014)

ОБСЄ виконує велику кількість функцій та зобов'язань, за роки існування було проведено багато успішних проєктів. Наприклад, вісники миру у Киргизстані.

Після відставки президента Киргизстану Бакієва у 2010 році на півдні країни спалахнули міжетнічні зіткнення. Результатом цих зіткнень є смерть

більше ніж 2 000 киргизів та узбеків, та ще більше 80 000 були вимушені переселятися. Навіть з часом коли ситуація переходила у більш спокійний стан, залишалась недовомленість між сторонами конфлікту, це могло бути каталізатором ще більш насильницького прояву у майбутньому. Також, треба зазначити, що обом сторонам конфлікту було характерно низький рівень довіри та взаємодії з урядом. (Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE, 2014)

Таким чином, у центрі ОБСЄ вирішили провести проект «Вісники миру» у якому було задіяно 34 місцеві групи, які організація особисто навчала. Основна мета полягала у попередженні можливого міжетнічного конфлікту та запровадженню медіації або діалогу для врегулювання конфлікту на ранніх стадіях. Також, вони тісно взаємодіяли разом з правоохоронними органами та деякими державними особами. (Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE, 2014)

Загалом проект здійснювався за допомогою трьох недержавних місцевих організацій при співпраці з національними, обласними та районними урядами. Кожну групу входило 22 члена, державо службовці, представники правоохоронних органів а представники державного суспільства. Ці люди були місцевими лідерами, ті кого поважали. Аксакали, тобто старійшини, жінки лідери, директриса школи та багато інших. Також, особливу увагу приділили балансу з етнічного, гендерного, релігійного та вікового признаку. Групи могли контактувати та ділитись інформацією за допомогою регулярно проведених зустрічей. А для того щоб підкріпити свої дії офіційно учасники проекту учасники проекту узгоджували свої дії з державною владою. (Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE, 2014) За час того, що існує проект «Вісники миру» було проведено багато цікавих та успішних медіаційних заходи. Наприклад, у літній час у селі Максим Тобу (регіон Ош) завжди існувала проблема з поливною водою. Тому ОБСЄ допомогла їм навчивши людей альтернативним методам вирішення спору.

У селі поживають узбеки та киргизи, всі вони займаються фермерством, вирощують капусту, картоплю, огірки та багато інших овочів та фруктів, які потребують постійної поливної води. У результаті діалогу між сторонами конфлікту у селі почали говорити по те що всі вони живуть на одній землі, тому і воду будуть використовувати разом. Та далі було проведено ряд домовленостей між сторонами про те, як саме та хто буде навчати з користування водою у літній час.

Приклад «вісників миру» це успішна модель того, як посередництво може впливати на сприяння діалогу та того, як у повсякденному житті необхідні навички побудови діалогу.

2.3 Висновок до 2 розділу

Альтернативні методи врегулювання конфліктів є дуже популярними у багатьох країнах світу. Ми можемо спостерігати. Як все більше країн вносить у своє законодавство певні пункти або закони, які стосуються інтеграцію медіацію у судову систему тієї чи іншої країни. Але через різний економічний потенціал країни, або через певні культурні чи історичні особливості процедура медіації у багатьох країнах може суттєво відрізнятись.

Так наприклад у Південній Кореї через потребу мирного врегулювання спорів у торгівельній сфері було вдало поєднано арбітрацію та медіацію. У цій країні медіатор має високий рівень легітимності через те, що процедура та рішення при посередництві має ту ж юридичну силу, що й судова процедура.

США змогли вдало застосувати прийоми медіації у своїх реаліях адаптуючи на розповсюджуючи їх по всій території країни, але через великі масштаби країни у різних штатах можуть відрізнятись положення про процедуру посередництва та можуть віддавати перевагу застосування медіації в конкретній одній сфері, наприклад, кредитні спори.

Не звичайний приклад застосування медіації показує Італія де вирішили на законодавчому рівні прописати про обов'язковість медіації. Це допомогло швидко розповсюдити альтернативні методи врегулювання, але дало приклад

усім країнам, що кількість проведених медіацій, не є показником якості. Та підтвердило головний принцип медіації – добровільність.

Також, різні світові організації допомагають встановлювати медіацію у різних країнах. Таким прикладом є ОБСЄ, яка налічує 57 країн-учасниць та має за мету налагодити мир та стабільність по всьому світу. ОБСЄ активно втручається у конфлікти країн-учасниць всередині країн та між ними виступаючи посередником, або намагаючись допомогти посередникам.

Так на прикладі «Вісників миру» у Киргизстані ми можемо побачити приклад того, як організація змогла допомогти з освітою у сфері медіації тим самим даючи можливість не разової допомоги, а тієї, що допоможе, ще у багатьох майбутніх конфліктних ситуаціях.

РОЗДІЛ 3 ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

3.1 Аналіз експертної думки стосовно розвитку медіації та застосувань діалогів

Проблемна ситуація. Медіація в Україні переживає період популяризації, поширення та прийняття у суспільстві. Зовнішній вплив та події, які відбувались в країні дали поштовх до розвитку та зацікавленість людей у альтернативних методах врегулювання конфліктів.

Ще у 90-х роках минулого століття відбулись перші спроби застосування медіації. Та за допомогою різноманітних інвестицій та бажанню людей вивчати медіацію, на даний момент в Україні багато медіаційних шкіл, які спроможні готувати справжніх спеціалістів. Але існує дуже багато проблем з якими зустрічаються фахівці. Про медіацію тільки дізнаються, про неї тільки починають питати та розбиратися в чому різниця медіації та просто діалогу між конфліктуючими сторонами. Медіація ще не отримала сто відсоткову легітимність ні з боку держави, ні з боку суспільства. Перші спроби прийняти Закон про медіацію були ще у 2010 році, але досі Проект про Закон знаходиться у стані розглядання Верховною Радою. Це також, впливає на розвиток медіації.

Але на даному етапі українське суспільство вже розуміє потребу у альтернативних методах вирішення конфлікту та активно популяризує медіацію, як сучасний та ефективний метод.

Об'єктом нашого дослідження є фактори які впливають на перспективи розвитку медіації в Україні. Предметом дослідження є розвиток медіації в Україні.

Мета дослідження – проаналізувати та визначити, які фактори виплавають на розвиток медіації та сприяють встановленню практик пов'язаних з врегулюванням спору за допомогою діалогу.

Для досягнення мети вирішується такі завдання, як:

- Дізнатись думку експертів стосовно розвитку медіації в Україні
- Реконструювати досвід експертів, наскільки обізнані українці у альтернативних методах врегулювання конфлікту
- Встановити вплив євроінтеграції на інститут медіації
- Дізнатись становлення експертів до Закону про медіацію

Для виконання завдань дослідження було опрацьовано такі гіпотези:

- Альтернативні методи врегулювання спору стають все більш популярними та все більше людей охоче йдуть до медіатора з потребою професійної допомоги
- Євроінтеграція зіграла вирішальну роль у підвищенні обізнаності та поширення медіації
- За допомогою прийняття Закону про медіацію відбудеться легітимізація альтернативних методів врегулювання спорів в суспільстві

Обґрунтування методики дослідження. Методом дослідження був якісний метод, було проведено декілька експертних інтерв'ю. При відборі експертів був ряд критеріїв для відбору. По-перше, це досвід та освіта експерта, які показували спроможність експерта до об'єктивної думки, що підкріплювалась практикою. Друге, впевненість у об'єктивності та неупередженості при оцінюванні різних факторів, які могли впливати на розвиток медіації.

Було обрано двох експертів, одна з них практикує медіацію, яка має досвід у викладанні медіації. Та другий експерт – фасилітатор діалогів, який спеціалізується на конфліктах. Такий вибір було зроблено, щоб оцінити можливості та розвиток медіації та практик, які спрямовані на мирне врегулювання спорів за допомогою діалогу.

Аналіз дослідження. Для того, щоб проаналізувати та підтвердити першу гіпотезу, в анкету було додано ряд питань, які допомагали дізнатись про популярність, обізнаність, створити портрет того, хто найчастіше звертається за допомогою до медіатора. Також, розглянути в чому перевага

альтернативних методів врегулювання спорів та чому це стає актуальним саме зараз, дізнатись рівень доступності альтернативних методів.

Під час інтерв'ю, медіаторка (Ірина) висловила свої думки та спостереження стосовно обізнаності, вона вважає, що останнім часом популярність та обізнаність суспільства тільки росте.

Ірина: «Раніше люди приходили до психолога, щоб встановити у чому корінь конфлікту та вирішити його. Зараз люди знають, що таке медіація та що таке сімейна медіація. Вони йдуть до медіатора для того щоб він допоміг почути один одного на даному етапі, вони не хочуть заглиблюватись у свої проблеми.»

Також, Ірина додала, що на початку встановлення медіації в Україні був інший фокус медіації, зараз обставини та особові переваги самих медіаторів змусили цей фокус трохи змінити, але це лише запит часу, а не необхідність.

Ірина: «Раніше у фокусі медіації були шкільна медіація, відновне правосуддя та медіація у громадах. А зараз фокус змінився на сімейну медіацію, бізнес-медіацію та відновне правосуддя продовжує розвиватись.»

Але фасилітатор (Максим) під час інтерв'ю висловив трохи іншу точку зору. Він вважає, що треба розділяти коли ми говоримо про обізнаність окремих груп та суспільства у цілому.

Максим: «Якщо говорити про окремі цільові групи, то так, дуже сильно зросла популярність та обізнаність. Якщо говорити про населення України – ні. Навіть, мої батьки ще не досі розуміють хто я та чим насправді займаюсь, яка користь від цього.»

Але обидва експерти погоджуються з думкою, що у порівнянні з часом коли альтернативні методи тільки почали розповсюджуватись на території України, зараз вони є більш популярними та більше людей знають про них.

Під час інтерв'ю Ірина підкреслила, що здавалось у часи епідемії та постійних карантинів медіація повинна зазнавати значного збитку, але

карантин дав лише новий поштовх та можливості, як для медіаторів та і для тих, хто хоче скористатись послугами медіатора.

Ірина : «З моменту виходу на карантин через COVID – 19 почала активно розвиватись онлайн медіація. Зараз я можу вести 6-8 кейсів одночасно та на тижні хоч раз зустрічаю з представниками кожного кейсу. Також, вихід в онлайн простір дало багато можливостей молодим медіатором. Відбувається шалена кількість семінар, вебінарів, онлайн-зустрічей з відомими українськими експертами. Це велика можливість дізнатись щось нове та збільшувати свої знання. Я б хотіла щоб на початку моєї кар'єри в мене була така можливість.»

Таким чином, можна підтвердити нашу гіпотезу стосовно того, що альтернативні методи врегулювання спору стають все більш популярними та все більше людей охоче йдуть до медіатора з потребою професійної допомоги.

Наша друга гіпотеза : «Євроінтеграція зіграла вирішальну роль у підвищенні обізнаності та поширення медіації»

Обидва експерти повністю не згодні з другою гіпотезою. Ірина впевнена, що самі люди які займаються медіацією зіграли головну роль у розвитку альтернативних методів в Україні.

Ірина : «Фахівці самі дуже зацікавлені у розвитку, але для цього потрібні гроші, держава приділяє дуже мало уваги інституту медіації, тому фахівці самі шукали гранти, сертифікати та будь-які можливості для фінансування з закордону. Також, я маю багато знайомих для котрих медіація це друга професія, вони працюють здебільшого юристами та вкладають свої власні коши у розвиток їх медіаційної практики.»

Максим був ще більш категоричним стосовно питань пов'язаних з впливом євроінтеграції.

Максим: «Євроінтеграція сто відсотково ніяк не вплинула на розвиток фасилітації. Міжнародники принесли цю практику в Україну, але на цьому їх допомога закінчилась. Стосовно медіації, через зв'язок з колегами

медіаторами, я теж. Не можу сказати, що щось відбувається за допомогою євроінтеграції.»

Ірина додала, що хоч у програмі євроінтеграції прописані окремі пункти про поширення та розвиток медіації, насправді ця програма навіть не допомогла з прийняттям Закону про медіацію.

Таким чином, нашу другу гіпотезу не можна підтвердити.

Третя гіпотеза говорить, що за допомогою прийняття Закону про медіацію відбудеться легітимізація альтернативних методів врегулювання спорів в суспільстві. Думки з цього блоку питань у експертів дуже різняться.

Як вже було зазначено вище, програма євроінтеграції не допомогла прийняти Закон про медіацію більш швидко. Процедура підписання закону Верховною Радою триває з 2010 року, але зараз відбувається процес затвердження Проекту Закону 19.05.2020, який було прийнято у першому читанні 15.07.2020. На разі дату другого читання не відома.

Ірина : « Прийняття закону дасть величезні можливості. Особливо дасть впевненість самим медіаторам та підвищить рівень довіри до медіації. Наддасть легітимність. Також, за допомогою закону вдасться стандартизувати процедуру медіації.»

Максим повністю не згоден з цим, він вважає, що без цього буде йти розвиток.

Максим: «Я вважаю, що як для фасилітатора мені не обов'язково потрібен будь-який закон про альтернативні методи врегулювання конфліктів. Якщо він будить, то добре, ні – мені байдуже.»

Але Максим зазначив, що думає, що наразі треба загалом змінити фокус розвитку альтернативних методів.

Максим: «Зараз настав той період коли вже не потрібно розповсюджувати знання про альтернативні методи. На разі потрібна велика фінансова допомога у різноманітних програмах кар'єрного зросту. Тому що

через велику кількість програм орієнтованих на встановлення нових професійних кадрів відбувається перенасичення ринку.»

Ірина зазначала, що на початку розробки закону ще у 10-х роках нашого століття було розділення між фахівцями, хто за, а хто проти. Але зараз, вона вважає, що більш медіаторів підтримує цей закон.

Ірина : «Закон, який зараз у роботі, підтримує більшість, тому що цей закон розраховано на поширення можливостей медіатора та утвердження медіації у суспільстві. Цей закон не може звизити зміст та обсяг роботи медіатора.»

Тому, можна зробити висновок стосовно третьої гіпотези. Гіпотезу підтверджено, але з іншим формулюванням. За допомогою Закону про медіацію вдасться легітимізувати та підвищити довіру до медіації у суспільстві, але стосовно інших методів альтернативних способів врегулювання конфліктів ця гіпотеза не підтверджується.

3.2 Аналіз популярності, доступності та корисності медіації, як альтернативного методу вирішення конфлікту серед студентів

Для того, щоб краще зрозуміти та більш чітко оцінювати перспективи розвитку медіації в Україні потрібно вивчити думки не тільки експертів, фахівців, які працюють у цій сфері, а й думку суспільства. Тому що саме від суспільства та його запиту залежить чи буде така пропозиція, як медіація та у якому вигляді.

Для того, щоб аналізувати перспективи розвитку влучним буде дослідження молоді. А саме студентів, як тих, хто буде у майбутньому формулювати запит. Дасть змогу визначити рівень обізнаності та покаже, яким чином можна збільшувати довіру та популярність альтернативних методів врегулювання конфліктів.

Об'єктом дослідження є студенти «КПІ ім. Ігоря Сікорського», які навчаються. Предметом дослідження є обізнаність студентів «КПІ ім. Ігоря Сікорського» про медіацію.

Мета дослідження аналіз рівня обізнаності студентів НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського» про медіацію

Для виконання мети потрібно виконати такі завдання:

- Оцінити обізнаність про поняття медіація
- Визначити переваги та недоліки медіації
- Дізнатись, яким чином можна підвищити рівень обізнаності
- Визначити портрет ідеального медіатора

Для виконання завдань дослідження було поставлено такі гіпотези:

- Респонденті, які розуміють та виокремлюють головне у роботі медіатора, вважають медіацію більш корисним методом.
- Найголовнішою перевагою медіації на думку респондентів є можливість почути думки всіх конфліктуючих сторін та спокійне розв'язання конфлікту.
- В залежності від того, де респонденти дізнались про медіацію, буде залежить готовність брати участь у ній. Якщо інформація надходила з учбових закладів, то готовність до участі вища.

Обґрунтування методики дослідження. Для цього дослідження було використано кількісний метод, а саме онлайн опитування. Було створено гугл форму, яка була розіслана студентам різних факультетів, а далі методом снігової кулі продовжувався пошук нових респондентів, за допомогою якого анкета передавалась далі знайомим респондента. В опитуванні брали участь 96 студентів з 21 факультету (Рис. 3.1).

Опитування показало, що більшість студентів знайомо з поняттям медіація (рис. 3.2) та знають, хто такий медіатор (рис. 3.3).

Для перевірки першої гіпотези, потрібно розглянути дві зміни. У питанні «Як Ви вважаєте, яку головну роль відграє медіатор у процесі переговорів?» було три варіанти відповіді, але питання було сформульовано таким чином, що тільки одна з трьох відповідей була правильна, це дало змогу

відфільтрувати тих, хто розуміє, головну роль медіатора, а хто ще не до кінця визначався з визначенням медіації та медіатора. Участь у питанні мали тільки ті, хто знають, хто такий медіатор.

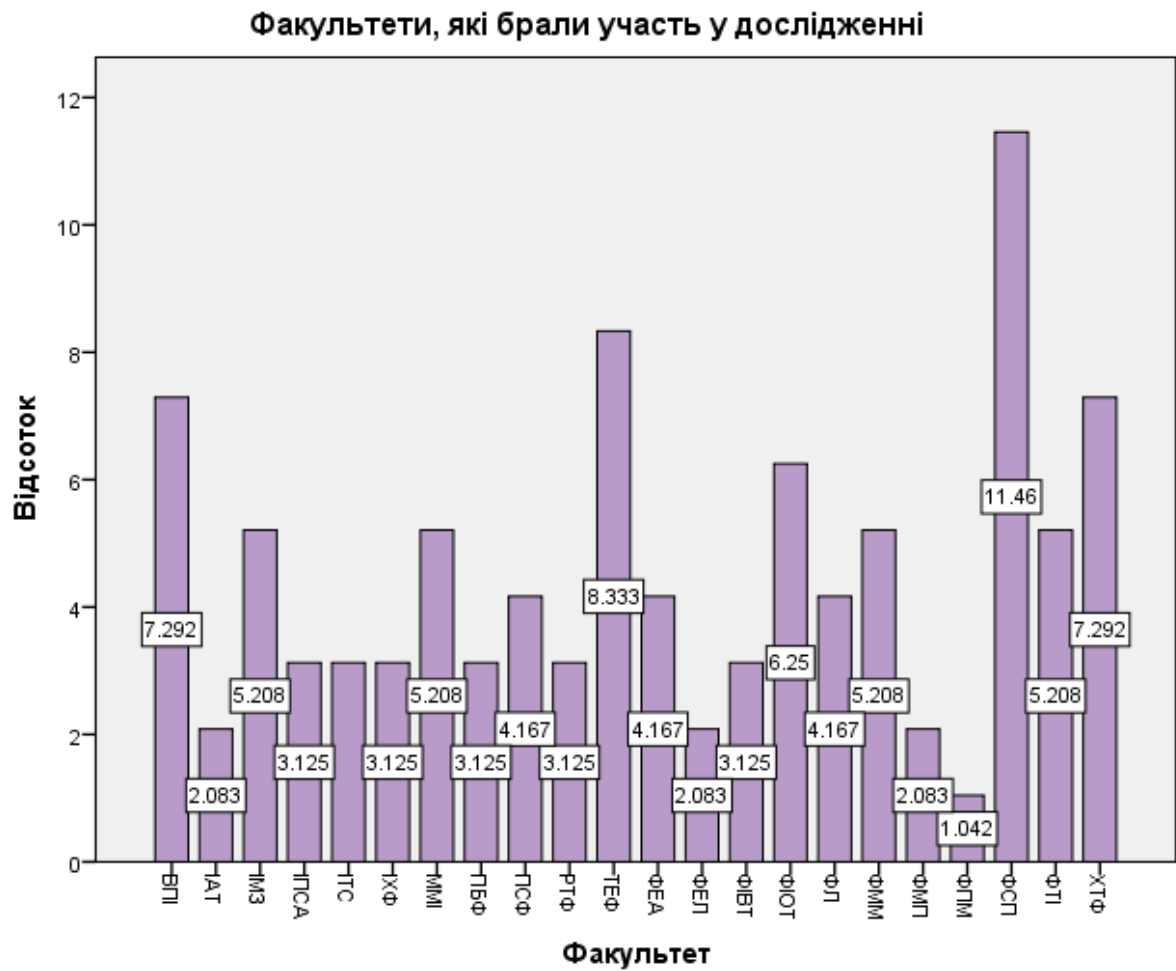

Рис. 3.1 Діаграма факультетів, які брали участь у дослідженні

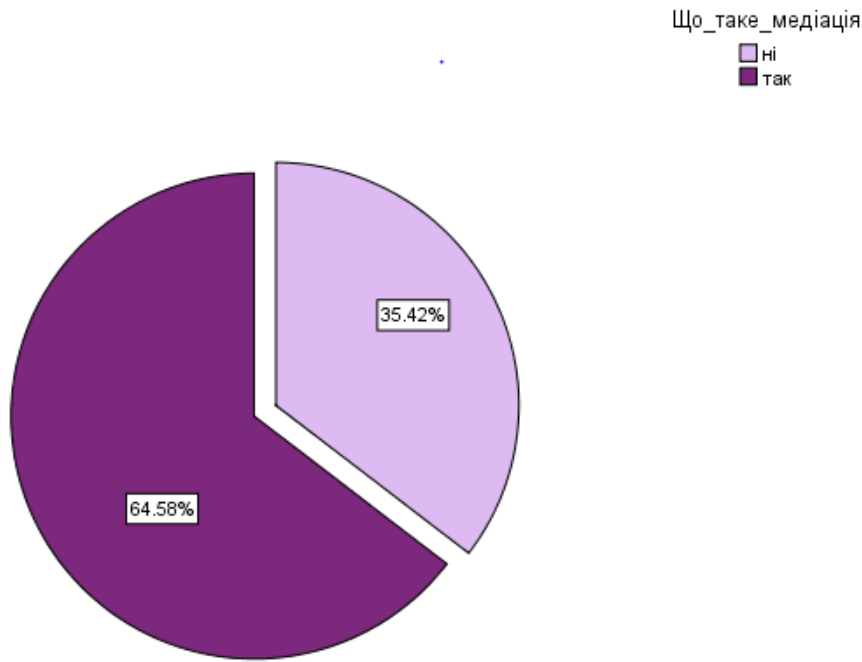

Рис. 3.2 Діаграма відповіді на питання «Чи знаєте Ви, що таке медіація?»

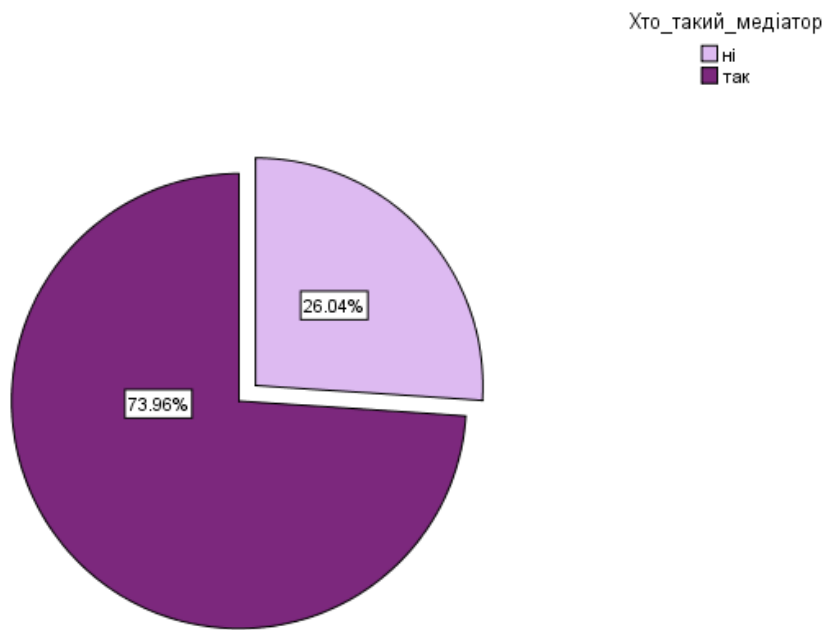

Рис. 3.3 Діаграма відповіді на питання «Чи знаєте Ви, хто такий медіатор?»

Було запропоновано 3 варіанти: «Допомагає сторонам конфлікту встановити комунікацію зі суддею», «Допомагає сторонам конфлікту знайти

вигідніше рішення для одного», «Допомагає сторонам конфлікту почути один одного». Правильною відповіддю є третій варіант. (рис. 3.4)

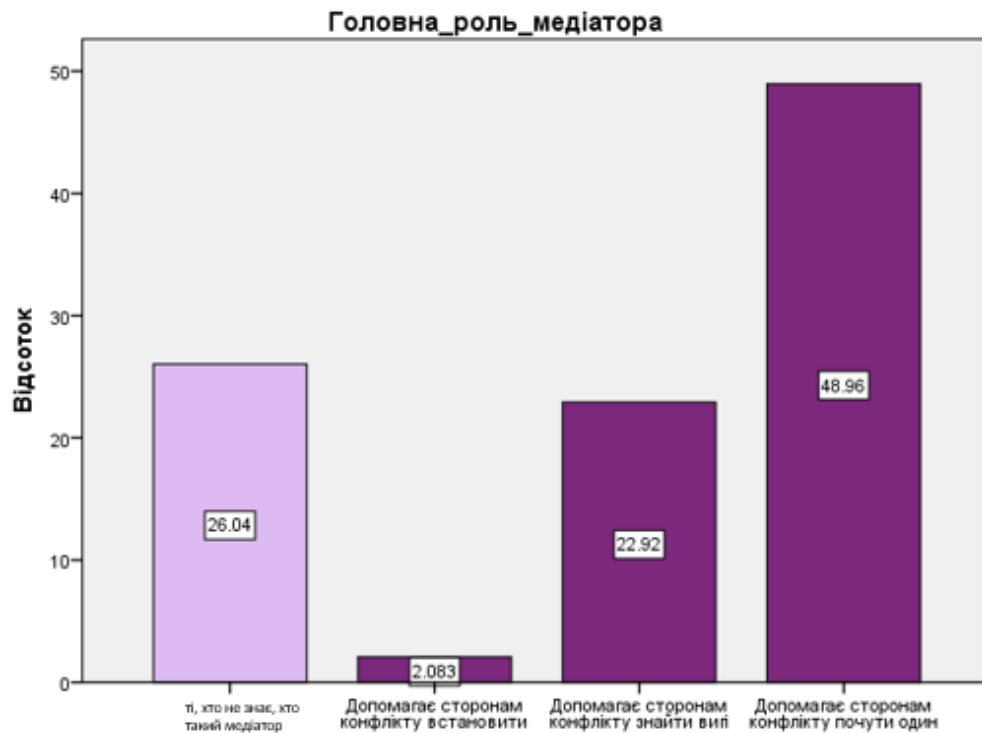

Рис. 3.4 Діаграма відповіді на питання «Як Ви вважаєте, яку головну роль відграє медіатор у процесі переговорів?»

Було опитано всіх респондентів про корисність медіації. Більшість респондентів вважає, що медіація -це корисний метод для врегулювання конфліктів. (рис 3.5)

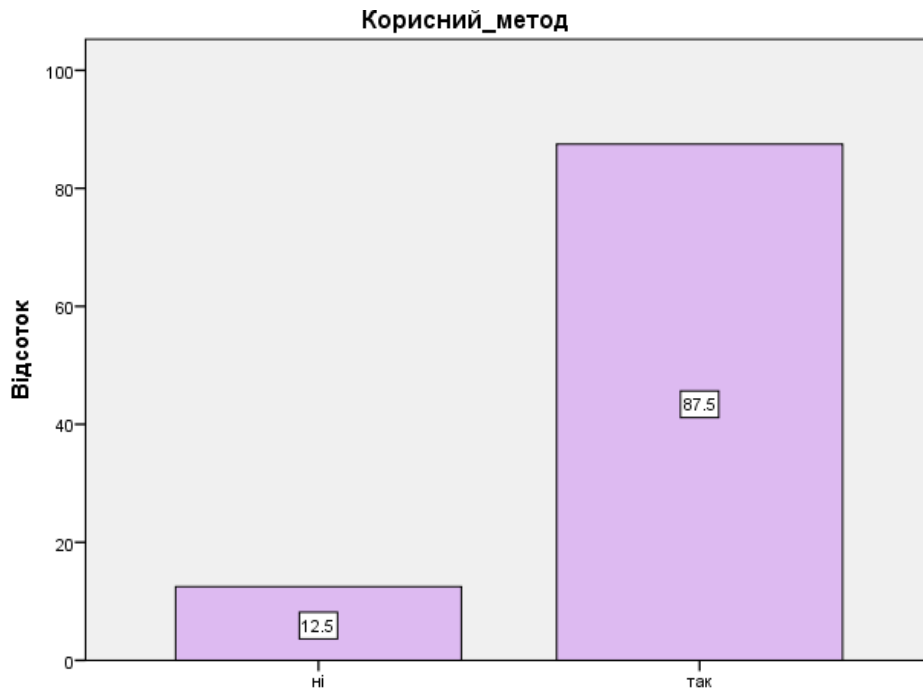

Рис. 3.5 Діаграма відповіді на питання «Чи вважаєте Ви, що медіація є корисним методом врегулювання спорів?»

Перша гіпотеза висловлює те, що від того, наскільки добре респондент розуміє поняття медіація та розуміє, хто такий медіатор, залежить те наскільки корисним метод медіація здається для нього. Якщо респондент розуміє головну роль роботи медіатора, то метод альтернативного врегулювання спору здається корисним.

Для цього ми використали аналіз описової статистики за допомогою таблиць спряженості. (таблиця 3.1) Як вже відомо, більшість респондентів вважає, що медіація доволі корисний метод для врегулювання конфліктів. Але за даними таблиці, ми не можемо сказати про зв'язок між цими змінними. За допомогою критерію хі-квадрат перевірили точність відсутності залежності. (таблиця 3.2) та хі-квадрат дорівнює більше ніж 0,005, тому залежність між змінними відсутня.

Таким чином, ми не підтвердити першу гіпотезу, від розуміння роботи медіатора не залежить оцінка корисності методу медіації респондентом.

Таблиця 3.1

Аналіз зв'язку між питаннями «Чи вважаєте Ви, що медіація є корисним методом врегулювання спорів?» та «Як Ви вважаєте, яку головну роль відграє медіатор у процесі переговорів?»

			Головна_роль_медіатора		
			Допомагає сторонам конфлікту встановити комунікацію зі суддею	Допомагає сторонам конфлікту знайти вигідніше рішення одного	Допомагає сторонам конфлікту почути один одного
Корисний_метод	ні	Частота	1	2	4
		% в	50,0%	9,1%	8,5%
	так	Частота	1	20	43
		% в	50,0%	90,9%	91,5%
загально		Частота	2	22	47
		% в	100,0%	100,0%	100,0%

Таблиця 3.2

Аналіз за допомогою критерію хі-квадрат

Критерій хі-квадрат			
	Значение	ст.св.	Асимпт. значимість (2-стор.)
Хі-квадрат Пірсона	4.775 ^a	3	,189
ставлення правдоподібності	3,783	3	,286
Кількість валідних спостережень	96		
a. У 4 (50.0%) комірок очікувана частота менше 5. Мінімальна очікувана частота дорівнює .25.			

Для другої гіпотези було сформульовано про переваги медіації. Участь у цьому питанні брали тільки ті, хто назвав медіацію корисним методом. Питання звучало як: «Як Ви вважаєте, у чому є переваги медіації?», відповідь на яке було відкритим та респонденти могли вільно висловити свою точку зору. (рис. 3.6)

Для більш зручного аналізу відповіді респондентів було закодовано у вісім варіантів відповідей, такі як: «Є допомога 3-ї сторони», тобто респонденти підкреслювали важливість медіатора, як третьої сторони; «Спокійний та раціональний метод», підкреслювалась атмосфера, добровільність, відсутність насилля; «Процес відбувається швидше», підкреслювався час за який

відбувається весь процес медіація, від звернення до фахівця до завершення та підписання угоди; «Відсутність судової бюрократії», підкреслювалось те, що є можливість не збирати документи для суду; «Помагає знайти компроміс», справа націлена на врегулювання, а не вирішення; «Ефективний метод», більшість справ дійсно є врегульованими, а не на короткий термін або лише на документах; «Рішення знаходять сторони конфлікту», рішення знаходять сторони конфлікту, а не нав'язують іншою стороною.

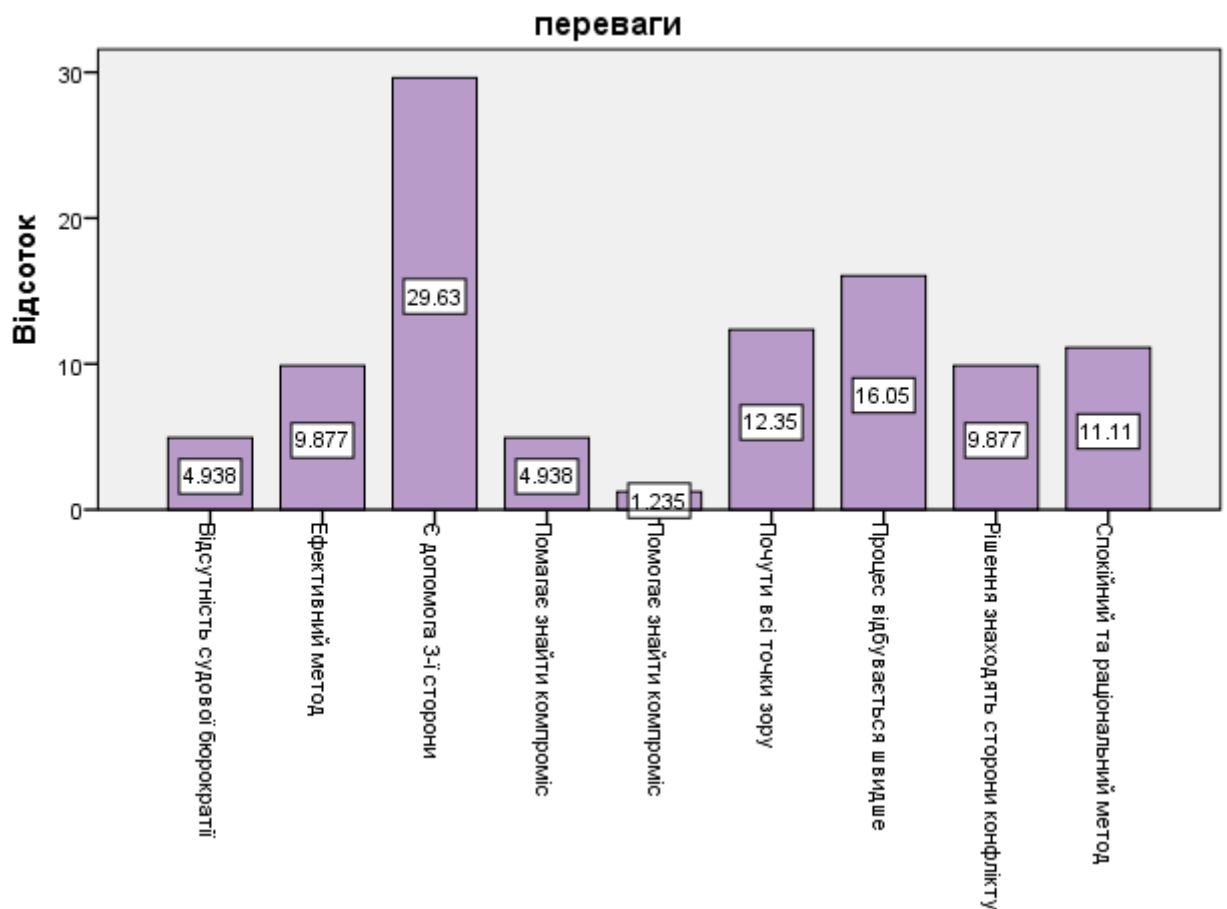

Рис. 3.6 Діаграма відповіді на питання «Як Ви вважаєте, у чому є переваги медіації?»

На діаграмі ми можемо побачити, що більшість респондентів вважає, що саме допомога та залучення третьої сторони є головною перевагою медіації. Також, одним з лідерів є думка, що процес відбувається швидше, ніж за допомогою суду. Респондентам подобається принцип медіації та те, що вона допомагає почути один одного, весь процес виглядає дуже раціональним та більш спокійним, ніж у судовій залі.

Для тих, хто не вважає, що медіація є корисним методом врегулювання конфліктів, було питання щодо недоліків медіації. Питання було відкритим, для більш зручного аналізу ми виокремили 4 групи відповідей: «3-я сторона», респонденти висловлювали думку, щодо того, що у конфлікт не повинна втручатись інша сторона та медіатор може мати своє бачення ситуації; «Багато часу», респонденти зазначали, що медіація може затягуватись та йти роками; «Відсутня правова сторона», низький рівень довіри до медіації; «Не завжди успішна», медіація не дає гарантій, що конфлікт буде врегульовано.

На рисунку 3.7 ми можемо побачити, що одним з головних недоліків є та ж сама позиція, що є головною перевагою у медіації – присутність третьої сторони. Медіатор може сприйматись, як людина з неупередженим ставленням, яка буде допомагати налагодити зв'язок між сторонами конфлікту, але для когось медіатор перестає, як людина, яка може маніпулювати та керувати процесом. Доречним здається інший лідер недоліків – відсутність правової основи. Через не закріплення медіації у законодавстві, через нестачу офіційного державного ресурсу де можна прочитати споживач детальніше та впевнитись, що метод є корисним, дійсним, прочитати про механізм методу та тим самим підвищити свою довіру до альтернативних методів врегулювання конфліктів.

Отже, ми не можемо повністю підтвердити нашу гіпотезу, тому що хоч можливість почути думки всіх сторін конфлікту та раціональність, спокійність методу важливі переваги для респондентів, але є більш вагові переваги методу, які змушують респондентів визначати медіацію, як дуже корисний альтернативний метод – допомога 3-ї сторони та швидкість врегулювання справ.

Третя гіпотеза про те, що в залежності від того, де респонденти дізнались про медіацію, буде залежить готовність брати участь у ній. Через те, що учбові заклади мають певний рівень довіри до тої інформації, що вкрито у навчальну програму, ті хто дізнались про медіацію з навчальних закладів

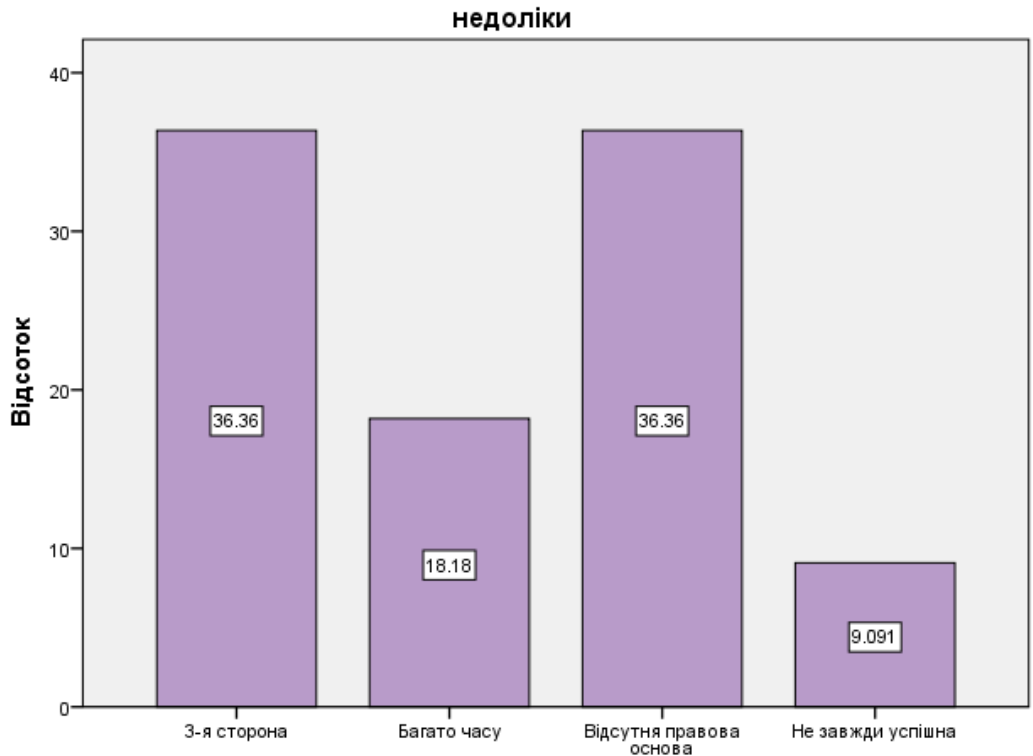

Рис. 3.7 Діаграма відповіді на питання «Як Ви вважаєте, у чому є недоліки медіації?»

будуть більш готові до того, щоб звернутись до медіатора за професійною допомогою.

Для цього було проаналізовано, за допомогою якого ресурсу, респонденти дізнались про медіацію. (рис. 3.8)

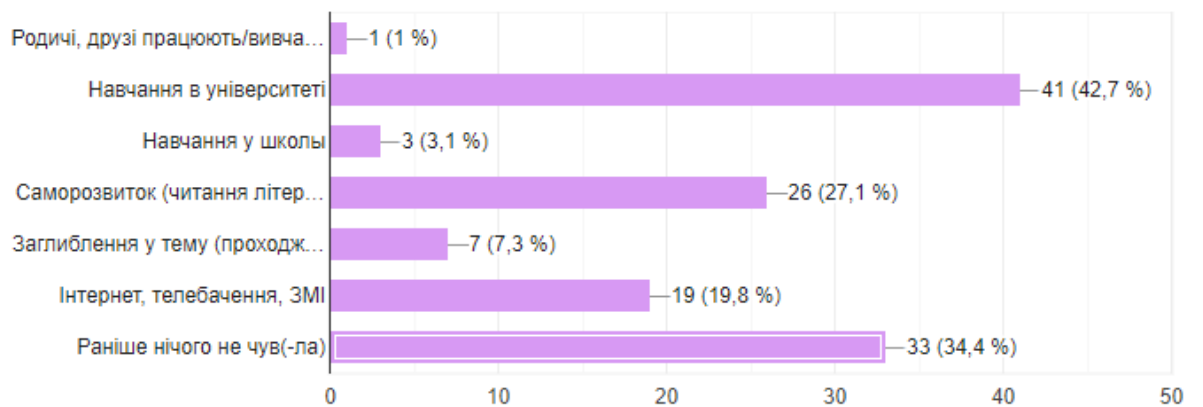

Рис. 3.8 Діаграма відповіді на питання «Звідки Ви дізнались про медіацію?»

На діаграмі видно, що найчастіше респонденти дізнавались про медіацію саме в учбових закладах, в університеті. Також, було сформульовано питання

стосовно того, чи погодились би респонденти на медіацію. (рис 3.9). Більшість респондентів відповіли позитивно.

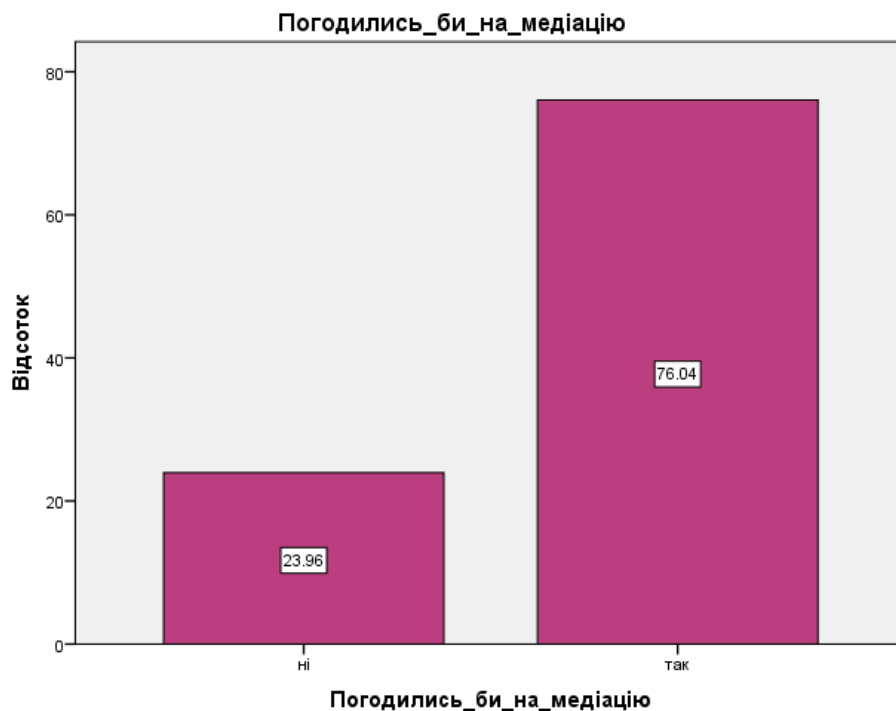

Рис. 3.9 Діаграма відповіді на питання «Як Ви вважаєте, чи погодились би Ви на процедуру медіації?»

Щоб дізнатись чи є залежність між цими двома змінними, використаємо аналіз описової статистики, таблицю спряженості. Від того звідки респондент дізнався про медіацію залежить те, чи погодився він/вона на участь у ній. (таблиця 3.3)

Дані з таблиці 3.3. показують, що респонденти, які дізнались про медіацію за допомогою університету більшість погодила би на медіацію (61%), але 39% з них відали б перевагу суду. Тому постає питання чи значимий цей взаємозв'язок між змінними.

За допомогою критерію хі-квадрат ми перевірили значущість зв'язку між змінними. (таблиця 3.4) Критерій хі-квадрат менше 0,005, тому ми відкидає нульову гіпотезу стосовно того, що зміні незалежні та можемо підтвердити третьою гіпотезу.

Таблиця 3.3

Аналіз двох змінних «згода на медіацію» та «ресурс, звідки дізнались про медіацію»

			Погодились би на медіацію			загалом
				ні	так	
звідки_дізнались_про_медіацію	Заглиблення у тему (проходження курсів,	Частота	0	0	7	7
		% в	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
	Інтернет, телебачення, ЗМІ	Частота	1	0	18	19
		% в	5,3%	0,0%	94,7%	100,0%
	Навчання в університеті	Частота	0	16	25	41
		% в	0,0%	39,0%	61,0%	100,0%
	Навчання у школі	Частота	0	1	2	3
		% в	0,0%	33,3%	66,7%	100,0%
	Раніше нічого не чув(-ла)	Частота	33	0	0	33
		% в	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Родичі, друзі працюють/вивчають цю сферу	Частота	0	0	1	1
		% в	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
	Саморозвиток (читання літератури, статей	Частота	0	6	20	26
		% в	0,0%	23,1%	76,9%	100,0%
загалом		Частота	34	23	73	130
		% в	26,2%	17,7%	56,2%	100,0%

Таблиця 3.4

Аналіз за допомогою критерію хі-квадрат

Критерій хі-квадрат			
	Значение	ст.св.	Асимпт. значимість (2-стор.)
Хі-квадрат Пірсона	142.912 ^a	12	,000
ставлення правдоподібності	160,535	12	,000
Кількість валідних спостережень	130		
a. У 12 (57.1%) комітках очікувана частота менше 5.			

3.3 Загальна оцінка застосування медіації в Україні: порівняльний аналіз

Для того, щоб ми могли дати більш повну та точну оцінки досліджуваного явища, зручним методом буде порівняння та зіставлення думок експертів та студентів.

Як визначила медіаторка Ірина, зараз медіація активно розвивається та все більше людей дізнаються про неї та карантини через COVID – 19 навпаки дають ще більшу можливість для розширення обізнаності та покращення показників знання.

Серед студентства майже 65% опитаних були вже знайомі з поняття медіація та розуміли хто такий медіатор та в чому особливості і відмінності. Також, 47% опитаних студентів відзначили, о дізнались про медіацію за допомогою саморозвитку, читання статей, книжок, відвідування семінарів, практик онлайн та за допомогою інтернету, телебачення та ЗМІ. (рис. 3.2; рис. 3.8)

Це підтверджує слова експерта стосовно того, що медіація стає все більш популярною.

За думкою іншого експерта Максима, про альтернативні методи врегулювання конфліктів знають певні соціальні групи, які зіштовхуються з потребою до одного з різновидів альтернативних методів та далі можуть передавати свої знання та досвід.

Ірина підтвердила цю думку тим, що на її досвіді нові люди приходять за рекомендацією тих, хто вже зіткнувся з потребою у медіації. Та наразі найбільш ефективний метод розповсюдження знання та позитивного досвіду з альтернативних методів врегулювання конфліктів є передача знання один від одного.

Такий механізм він розповсюджує медіацію, як тренд сьогодення. Та при відкритому питанні «Як Ви вважаєте, що допоможе підвищити популярність медіації?» один з респондентів висловив дуже цікаву та влучну думку з цього приводу: «Окрім того, що про медіацію варто було б розказати у школі (і не просто розказати, а показати приклад вчителю, який є авторитетом у учнів) слід зважати і на моду. На жаль, суспільство схильне оцінювати правильність або неправильність речей спираючись на авторитетну думку телеведучого, блогера, тітокера або інших не піддаючи його критиці. Тому, як на мене,

варто не скільки висвітлювати медіацію в телепередачах, скільки задавати моду на неї.»

Під час інтерв'ю з Іриною, експерт зазначала, що увагу до медіації приковує ще одна перевага, як швидкість. Не дивлячись на те, що медіація має схильність до затягування та може тривати роками, особлива сімейна медіація. Все одно запит до медіатора оформлюється більш швидко та справа триває менше, тому що зараз через велику загрузку судів, справа починає розглядатись тільки через пару років. Особливо у сімейних конфліктах це може призвести до фатальних помилок, тому що у цих конфліктах беруть участь діти. Ірина звертала увагу, що у Проекті Закону про медіацію зараз є положення стосовно того, що у разі звернення до суду пари з сімейним конфліктом у якої є діти, та цей конфлікт впливає на них, буде обов'язкове направлення на інформаційно-оцінювальну зустріч з медіатором, а далі вже за рекомендацією медіатора будуть визначати чи можна справу перенаправити до медіатора, але далі все вже відбувається повністю добровільно.

Також, під час інтерв'ю з Іриною, експерт зазначала, що зараз медіація потребує законодавчого закріплення. Ця потреба є двох рівнях, перша, де сама держава не довіряє методу та не охоче допомагає розвивати медіацію та надавати кошти для розвитку. Другий, через відсутність Закону про медіацію, де буде детально розписано всі положення медіації та будь-яка людина зможе ознайомитись з ним та вирішити чи підходить медіація саме для неї, виникає низький рівень довіри до альтернативних методів врегулювання конфлікту.

Думка студентів стосовно цього приводу тільки підтверджує слова Ірини, тому що одним з двох лідерів недоліків медіації є відсутність правової основи, що викликає недовіру, не бажання брати участь у медіації та робить самі методи альтернативного врегулювання без корисними для студентства.

Та під час аналізу питання щодо того, що зможе підвищити популярність медіації, у лідерах відповідей, було прийняття закону, поширення знання ще зі школи.

3.4 Висновок до 3 розділу

На мою думку, в Україні зараз стає популярними альтернативні методи врегулювання спорів. Люди розуміють, що можна вирішувати конфлікти без насильства та без обов'язкового рішення на користь однієї з сторін. Багато молоді цікавляться та багато читають про медіацію. Посередництво стає трендом, який дуже швидко поширюється. Але це все не мало можливості без фахівців, експертів даної галузі, без їхньої постійної жаги до встановлення інституту медіації в Україні.

Було проведено якісні та кількісні дослідження альтернативних методів врегулювання конфліктів, де було опитано експертів (медіаторку та фасилітатора) та для підтвердження їх слів, можливості бачити досліджуване явище більш широко та з різних сторін.

Експерти зазначали, що зараз медіація та інші альтернативні методи врегулювання стають все більш популярними. Але поки що для певних соціальних груп, які цікавляться даною темою. Це показує зацікавленість людей та, на мою думку, може свідчити тим, що знання про посередництво активно поширюється. Опитування студентів підтверджує цю думку, тому що більшість студентів дізнались про медіацію у процесі навчання у закладах освіти.

ВИСНОВКИ

Медіація це продуктивне міждисциплінарне явище, яке дає змогу подивитись на процес вирішення конфліктів з зовсім іншої та нової точки зору. Медіацією цікавляться фахівці різноманітніших спеціальностей, таких як юристи, соціологи, психологи, соціальні робітники, бізнесмени та багато інших. Медіація уявляє під собою певний комплекс дій, метою яких є налагодження стосунків та створення умов для бесіди між сторонами конфлікту.

Також, медіація має тісний зв'язок з соціологією, точніше спільні методи та інструменти для досягнення своїх цілей. Знання з соціології є релевантним підґрунтям для теоретичної бази медіатора. Які допоможуть у аналізі та врегулюванні конфліктів. Також, соціологія досліджує соціальні проблеми / конфлікти, аналізує причини їх прояву, особливості у динаміці та формулює способи управління ними в умовах постійно змінюваного суспільства. А практичні методи соціології розкривають для медіатора більше технік та можливостей для того, щоб налагодити взаємозв'язок з сторонами конфлікту та між цими сторонами.

Багато науковців та дослідників вивчають цей альтернативний метод та кожен відокремлює для себе різні головні цілі та особливості застосування. Поєднуючи всі їх знання та роздуми можна скласти повне визначення медіації. Таким чином, американський юрист Фуллер писав, що тільки медіація може не нав'язувати чужі думки та допомагати зрозуміти один одного, німецький науковець Бесемер визначав, що у медіації важливу роль відіграє третя, нейтральна сторона. А українська медіаторка та юрист Кузьмина писала, що головне у медіації добровільність, конфіденційність та за допомогою двох попередніх пунктів процедура, яка вимагає високого рівня довіри.

Медіація у кожній країні має свої особливості, які пов'язані з багатьма різними факторами, наприклад, культурні аспекти, політичний стан, тощо. В Україні медіація почала розвиватись наприкінці 90-х років минулого століття.

Та розвивалась за допомогою локальних ініціатив або за допомогою грантів та проектів з закордону. Держава з самого початку доволі пасивно допомагала у становленні інституту медіації в Україні. Ще з початку 2010 років група медіаторів почала розробляти Закон про медіацію, але пасивність держави та постійне відхилення законів негативно впливають на сприйняті альтернативних методів врегулювання конфліктів суспільством. Така не довіра до можливостей медіації з боку держави викликає не довіру у людей та страх перед пропозицією процедури медіації. Також, програма євроінтеграції не сприяла більш швидкому темпу розвитку, а основний капітал за який розвивається медіація надходить від самих фахівців, або через гранти, ініціативою брати участь у них, також є медіатори.

На разі Проекту Закону 19.05.2020 було прийнято у першому читанні 15.07.2020, але дати другого читання ще невідомі. Але це вже великий крок влади назустріч до альтернативних методів врегулювання. Також, зараз медіація активно розвивається в Україні за допомогою онлайн ресурсу. Під час карантину з'явилося багато різноманітних, відкритих платформ для зустрічей медіаторів, та було проведено багато безкоштовних вебінарів. Також, на популярність медіації впливає певні тренди, настрої та приклади інших держав.

Як вже було зазначено вище досвід кожної держави унікальних та не схожий один на одній. Наприклад, у Південній Кореї стимулом до прийняття та розвитку у державі медіації був економічний розвиток країни та велика кількість міжнародних торгових договорів. Це призвело до того, що ще у 1966 році був прийнятий закон про арбітраж, а вже у 1999 році до нього додали медіацію. Зараз арбітраж та медіація є найпопулярнішими методами врегулювання конфліктів.

Також, цікавою особливістю є взаємодія всіх видів вирішення спору між собою. Для того, щоб процес не тривав безуспішно роками та відбувалася постійна динаміка існує процес обміну справами. Наприклад, якщо до суду

звертаюся сторони конфлікту та від їх теми їх спора залежить з чого почнеться врегулювання. Якщо було обрано спочатку медіацію, але згодом за певні строки вона не дала жодного результату та нічого у стосунках не змінилось, справу можуть передати арбітрам, потім передати до суду або спробувати врегулювати іншим альтернативним методом. Таким чином, медіація стоїть на рівні з рішенням суду та має великий рівень довіри серед населення.

Медіація у США є прикладом для всіх вдалого використання цих методик та практик. Ще у 1955 році було прийнято закон про арбітраж, а у 1970 році були спроби прийняття закону про медіацію (The Uniform Arbitration Act, 1955). Та вже через 10 років медіація була дуже популярним та легітимним методом врегулювання конфлікту.

Своєрідним був шлях становлення та розвитку медіації в США. У часи прийняття законодавства діяли певні різні правила для різних штатів, наприклад, у Колорадо використовували даний метод при спорах з нерухомістю. Айова розробили власну програму, де кредитори могли бути медіаторами. Таким чином, у одному штаті займали комерційною медіацією, а у другому, займались розробками різноманітних програм, тощо.

Медіація у США має дуже багато особливостей, вони відображені у схемах дій медіатора, часу витраченого на медіації та багато іншого. Та для мене головною особливістю медіації там є високий рівень та статус медіатора у суспільстві. Ця професія є дуже важкою, яка вимагає велику увагу, високий рівень емпатії, програмування власних думок не на вирішення за когось проблем, а на допомогу у встановлення спільної мови між сторонами конфлікту. Це все дозволяє медіації отримувати довіру до своїх дій та правил у суспільства

Ще одним дуже цікавим та незвичним прикладом медіації є Італія. У Італії медіація розвивалась від часу створення самої держави, але отримала велику перерву у практиці під час тоталітарного режиму Б.Мусоліні. Але головною особливістю медіації в Італії є те що у 2010 році італійський уряд

вирішив змінити одне з головних правил медіації – добровільність. Італійці створили наказ у котрому було прописано, що деякі за темою та суттю конфлікти повинні обов’язково розглядатись за допомогою медіації. Таким чином, вони хотіли збільшити досвід медіації та створити більше позитивних кейсів. Але ця ідея не була успішною та хоч кількість медіацій збільшилась, але відсоток з них успішних зменшився. Це показує те, що як байдужість держави може знижувати рівень довіри, так і насильний, обов’язковий метод може викликати не довіру.

Зараз в Проекті про Закон в Україні є детально обов’язковості. При сімейних конфліктах, якщо є діти справа передається для інформаційно-оцінювальної зустрічі та далі вже за висновком медіатора сторони можуть погодитись, або відхилити можливість процедури медіації. На мою думку, це ідеальний приклад того, як добровільність може бути поєднана з розумним обов’язковим процесом.

Також, цікаву роль у прийнятті медіації суспільством відіграють міжнародні організації. Одна з таких організацій – ОБСЄ, яка складається з 57 країн-учасниць. За напрямками діяльності ОБСЄ виконує різні функції, важливі та цікаві для нас є посередництво, робота, яка сприяє діалогу та створення належних умов для переговорів.

ОБСЄ може як фінансувати окремий проект або серію проектів, вкладати кошти в навчання або направляти фахівців на допомогу у навчанні. Також може виконувати всю можливу роботу для сприяння діалогу між сторонами конфлікту та створює комфортні для цього умови.

Однією різницею простої медіації та медіації якій допомагала на будь якому етапі ОБСЄ – робота зі ЗМІ. Відбувається оприлюднення справ, що може зіграти як позитивну роль, так і негативну. Щодо позитивної, то люди бачать весь процес, починають розуміти принципи та механізми та це дає змогу підвищити рівень обізнаності та рівень довіри. Але при роботі зі ЗМІ потрібно постійно пам’ятати, що це не тільки зручний спосіб комунікацію з

великою кількістю людей, а й чудовий інструмент для маніпулювання справою та будь-яке слово у конфліктній ситуації може загострити все настільки, що може статись швидкий перехід від мирного врегулювання до збройного насилля. Одним з цікавих прикладів втручання ОБСЄ є програма «Вісники миру» у Киргизстані, де організація змогла навчити людей з маленьких селищ основам медіації та допомогли створити умови для того, щоб місцеві жителі домовились та вирішили спільну проблему з водою.

Таке різноманіття можливостей для поширення відкриває перед медіацією в Україні багато шляхів реалізації легітимного, стійкого інституту медіації в країні. Для того, щоб розібрати перспективи розвитку медіації було проведено опитування студентів та експертів за фахом. Розгляд переваг та можливостей медіації надав можливість проаналізувати помилки та встановити майбутні необхідні кроки для реалізації мети медіації в Україні.

На мою думку, суспільство потребує альтернативних методів врегулювання конфліктів, методів, за допомогою як без насилля за більш швидкий та ефективний час з'явиться можливість врегульовувати спори. Де третя нейтральна сторона допоможе зрозуміти сторонам один одного не доводячи ситуацію до стану взаємної ненависті людей. Але як вже зазначалось вище, на даному етапі медіації в Україні дуже бракує грошей та підтримки з боку держави. Дуже багато питань буде закрито після підписання Закону про медіацію.

Список літератури

- Белінська, О. В. (2011). Медіація - альтернативне вирішення спорів. *Вісник Вищої ради юстиції*, (1), 158–173.
- Бесемер, Х. (2004). Медіація: *Посередництво в конфліктах*. Духовне пізнання, 176 с.
- Висновок комітету 01.07.2020. (2020). Верховна Рада України. Retrieved from <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc>.
- Висновок комітету з питань бюджету 01.07.2020 (2020). Верховна Рада України. Retrieved from <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc>.
- Добриніна, Г. (2008). Чи можна вирішити спір, не звертаючись до суду? *Справочник економіста*. (6), 35-38.
- Кисельова, Т. (2017). Довідник організацій медіаторів України. Retrieved from <http://ssrn.com/abstract=3012496>.
- Кисельова, Т. (2017). Інтеграція медіації в судову систему України. Київ.
- Кисельова, Т. (2011). Правове регулювання відносин їх надання послуг медіації у зарубіжних країнах. *Право України*. (1), 225–236.
- Мазаракі, Н. (2016). Медіація в Україні: проблеми теорії та практики. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. (1), 92–100.
- Миколаєнко, Я. Ю. (2015). Медіація, як ефективний засіб вирішення міжнародних конфліктів. *Наше право*. (3), 184-188. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2015_3_31.
- Тарнавська, А. (2015). Становлення інституту медіації в умовах євроінтеграційних процесів України. *Публічне право*. (1), 211–2018.
- Ульянова, Г. О. (2010). Актуальні питання запровадження медіації у сфері права інтелектуальної власності. *Південноукраїнський правничий часопис*. – (3), 66-68.
- Череватюк, В. Б. (2015). Медіативна процедура вирішення спорів: теоретичні та практичні аспекти. *Юридичний вісник*. (2), 41–46.

- Ясиновський, І. Г. (2014). Характерста моделей медіації в розвинутих країнах. *Юридичний вісник*. (4), 94–98.
- Башмакова, Н. И. (2015). Историческая ретроспектива медиации как интегративного понятия: парадигмы изучения и междисциплинарность. *Управленческое консультирование*. (6), 159–172.
- Давыденко, Д. Л. (2004). Из истории примирительных процедур в Западной Европе и США. *Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации*. (1), 163-176.
- Кузьмина, М. (2013). Юридический конфликт: теория и практика разрешения. *Юрлитинформ*. 59-60.
- Сорока, Ю. (2019). Диалог в перспективе общества. *5 років діалогу і 25 років медіації в Україні: від протистояння до порозуміння*. 219–225.
- Фельдман, Е. (2019). Медиация? А зачем мне это нужно? (заметки медиатора). *5 років діалогу і 25 років медіації в Україні: від протистояння до порозуміння*.
- Что такое ОБСЕ? (2018). Retrieved from <https://www.osce.org/ru/whatistheosce/factsheet>.
- Fuller, L. (1971). Mediation — Its Forms and Functions. *Southern California Law Review*. (44), 321-375
- Eric van Ginkel. (2005). Mediation under National Law: United States of America. *IBA Legal Practice Division (MEDIATION COMMITTEE NEWSLETTER)*. 43–54.
- Jacob Bercovitch. (1996). Understanding Mediation's Role in Preventive Diplomacy. *Negotiation Journal*. 241–258.
- Kelly M. McFarland. (2020). Landmark Negotiations from Around the World. *Negotiation Journal*. 489–496.
- Kyselova, T. (2017). Mediation in Ukraine: Challenges of Peace and War. *Tulane Journal of International & Comparative Law*. 26(1), 1-44.

Kyung-Han Sohn. *Aram International Law Offices* Retrieved from https://www.softic.or.jp/symposium/open_materials/11th/en/Sohn.pdf.

Matteucci, G. (2015). MANDATORY MEDIATION, THE ITALIAN EXPERIENCE. *Revista Eletrônica de Direito Processua*. (16), 189–210

Mirimanova, N. (2019). Dialogue as a vehicle for political change: what is missing? *5 років діалогу і 25 років медіації в Україні: від протистояння до порозуміння*.

Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE (2014) Retrieved from <https://reliefweb.int/report/world/mediation-and-dialogue-facilitation-osce-reference-guide>.

Menkel-Meadow, C. (2013). Regulation of Dispute Resolution in the United States of America: From the the ‘Semi-formal’. *Georgetown University Law Center*. 419–454.

Tatiana Kyselova. (2017). Professional Peacemakers in Ukraine: Mediators and Dialogue Facilitators Before and After 2014. *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal*. (3), 117–136.

The Uniform Arbitration Act (1955). Retrieved from [https://content.next.westlaw.com/Document/I62931f8cdde811e8a5b3e3d9e23d7429/View/FullText.html?contextData=\(sc.Default\)&transitionType=Default&firstPage=true](https://content.next.westlaw.com/Document/I62931f8cdde811e8a5b3e3d9e23d7429/View/FullText.html?contextData=(sc.Default)&transitionType=Default&firstPage=true).

Анкета для інтерв'ю медіатора

План питань:

1. «Як Ви дізнались про медіацію та вирішили почати працювати у цій сфері?»
2. Що для Вас є цікавим та чому навчила медіація після того, як Ви стали працювати
3. «Як Ви вважаєте, чи користується популярністю медіація в Україні?»
4. Як Ви вважаєте, на скільки українці обізнані у понятті «Медіація»?
5. Як можна підвищити обізнаність про цю сферу, які чинники можуть сприяти/завадити
6. Хто частіше звертається за допомогою до медіативної практики (стать, вік, статус)
7. Чи обізнані у цій сфері молоде покоління
8. «Як Ви вважаєте, чи є корисною та доступною медіація для українців?»
9. Чи готові українці до альтернативного вирішення спору, якщо є складнощі, то які
- 10.«Як Ви вважаєте, чи є у медіації перевага над врегулюванням спору за участю судді?»
- 11.Які саме переваги в українському контексті
- 12.«Як Ви вважаєте, чи є вплив євроінтеграції на становлення інституту медіації в Україні?»
- 13.«Як Ви вважаєте, наскільки важливо прийняття Закону про медіацію для покращення та поширення медіативної практики ?»
- 14.Чи відбудеться звуження змісту та обсягу роботи медіатора після прийняття Закону про медіацію або навпаки
- 15.«Як краще інтегрувати медіацію в судову систему? (запровадження обов'язкової судової медіації/запровадження моделей добровільної судової медіації)»

16. Яка модель та чому краще підходить Україні

17. «Як Ви вважаєте, чого найголовніше не вистачає медіації в Україні та щоб зробили саме Ви, якщо б Ви могли змінити все прямо зараз?»

Додаток Б

Анкета для інтерв'ю фасилітатора

План питань:

1. «Як Ви дізнались про фасилітацію та вирішили почати працювати у цій сфері?»
2. Що для Вас є цікавим та чому навчила після того, як Ви стали працювати
3. «Як Ви вважаєте, чи є щось спільне між фасилітацією та медіацією?»
4. Що є спільним/ у чому різниця
5. Коли треба застосовувати фасилітацію
6. «Як Ви вважаєте, чи користується популярністю фасилітація в Україні?»
7. Як Ви вважаєте, на скільки українці обізнані у понятті «Медіація»/ «Фасилітація»?
8. Як можна підвищити обізнаність про цю сферу, які чинники можуть сприяти/завадити
9. Чи обізнані у цій сфері молоде покоління
10. «Як Ви вважаєте, чи є корисною та доступною фасилітація для українців?»
11. Чи готові українці до альтернативного вирішення спору, якщо є складнощі, то які
12. «Як Ви вважаєте, чи є вплив євроінтеграції на поширення практики фасилітації в Україні?»
13. «Як Ви вважаєте, наскільки важливо прийняти Закон про альтернативні методи вирішення спору для покращення та поширення даних практик?»

14.«Як краще інтегрувати медіацію та фасилітацію в судову систему?

(запровадження обов'язкової/добровільної моделі)»

15.Яка модель та чому краще підходить Україні

16.«Як Ви вважаєте, чого найголовніше не вистачає медіації в Україні та щоб зробили саме Ви, якщо б Ви могли змінити все прямо зараз?»

Достаток В

Інтерв'ю з Іриною.

Інтерв'юер : «Як Ви вважаєте, чи користується медіація популярністю в Україні?»

«..Раніше люди приходили до психолога, щоб встановити у чому корінь конфлікту та вирішити його. Зараз люди знають, що таке медіація та що таке сімейна медіація. Вони йдуть до медіатора для того щоб він допоміг почути один одного на даному етапі, вони не хочуть заглиблюватись у свої проблеми..»

«..Раніше у фокусі медіації були шкільна медіація, відновне правосуддя та медіація у громадах. А зараз фокус змінився на сімейну медіацію, бізнес-медіацію та відновне правосуддя продовжує розвиватись..»

Інтерв'юер : «Як можна підвищити обізнаність про цю сферу, які чинники можуть сприяти / завадити?»

«..З моменту виходу на карантин через COVID – 19 почала активно розвиватись онлайн медіація. Зараз я можу вести 6-8 кейсів одночасно та на тижні хоч раз зустрічаю з представниками кожного кейсу. Також, вихід в онлайн простір дало багато можливостей молодим медіатором. Відбувається шалена кількість семінар, вебінарів, онлайн-зустрічей з відомими українськими експертами. Це велика можливість дізнатись щось нове та збільшувати свої знання. Я б хотіла щоб на початку моєї кар'єри в мене була така можливість..»

Інтерв'юер : « Як Ви вважаєте, чи є корисною та доступною медіація для українців? (що робити для підвищення доступності)»

«..Фахівці самі дуже зацікавлені у розвитку, але для цього потрібні гроші, держава приділяє дуже мало уваги інституту медіації, тому фахівці самі шукали гранти, сертифікати та будь-які можливості для фінансування з закордону. Також, я маю багато знайомих для котрих медіація це друга професія, вони працюють здебільшого юристами та вкладають свої власні коши у розвиток їх медіаційної практики..»

Інтерв'юер : «Як Ви вважаєте, наскільки важливо прийняття Закону про медіацію для покращення та поширення медіаційної практики ?»

«..Прийняття закону дасть величезні можливості. Особливо дасть впевненість самим медіаторам та підвищить рівень довіри до медіації. Наддасть легітимність. Також, за допомогою закону вдасться стандартизувати процедуру медіації..»

Інтерв'юер : «Чи відбудеться звуження змісту та обсягу роботи медіатора після прийняття Закону про медіацію або навпаки?»

«..Закон, який зараз у роботі, підтримує більшість, тому що цей закон розраховано на поширення можливостей медіатора та утвердження медіації у суспільстві. Цей закон не може звужити зміст та обсяг роботи медіатора..»

Додаток Г

Інтерв'ю з Максимом

Інтерв'юер : «Як Ви вважаєте, на скільки українці обізнані у понятті «Медіація»/ «Фасилітація»?»

«..Якщо говорити про окремі цільові групи, то так, дуже сильно зросла популярність та обізнаність. Якщо говорити про населення України – ні. Навіть, мої батьки ще не досі розуміють хто я та чим насправді займаюсь, яка користь від цього..»

«Як Ви вважаєте, чи є вплив євроінтеграції на становлення інституту медіації в Україні?»

«..Євроінтеграція сто відсотково ніяк не вплинула на розвиток фасилітації. Міжнародники принесли цю практику в Україну, але на цьому їх допомога закінчилась. Стосовно медіації, через зв'язок з колегами медіаторами, я теж. Не можу сказати, що щось відбувається за допомогою євроінтеграції..»

Інтерв'юер : «Як Ви вважаєте, наскільки важливо прийняти Закон про альтернативні методи вирішення спору для покращення та поширення даних практик?»

«..Я вважаю, що як для фасилітатора мені не обов'язково потрібен будь-який закон про альтернативні методи врегулювання конфліктів. Якщо він будить, то добре, ні – мені байдуже..»

Інтерв'юер : «Як Ви вважаєте, чого найголовніше не вистачає медіації / фасилітації в Україні та щоб зробили саме Ви, якщо б Ви могли змінити все прямо зараз?»

«..Зараз настав той період коли вже не потрібно розповсюджувати знання про альтернативні методи. На разі потрібна велика фінансова допомога у різноманітних програмах кар'єрного зросту. Тому що через велику кількість програм орієнтованих на встановлення нових професійних кадрів відбувається перенасичення ринку..»

Додаток Г

1. Чи знаєте Ви, що таке медіація?

- а. Так
- б. Ні

2 Медіація - вид альтернативного врегулювання спорів із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації, проаналізувати конфлікт та допомагає сторонам конфлікту САМОСТІЙНО врегулювати суперечку. Медіація – це добровільний процес.

3. Чи знаєте Ви, хто такий медіатор?

- а. Так

b. Ні → перехід до 5

4. Як Ви вважаєте, яку головну роль відграє медіатор у процесі переговорів?

- a. Допомогає сторонам конфлікту почути один одного
- b. Допомогає сторонам конфлікту знайти вигідніше рішення одного
- c. Допомогає сторонам конфлікту встановити комунікацію зі суддею

5. Медіатор – посередник у конфлікті, який допомагає сторонам конфлікту нагладити процес комунікації. Медіатор створює необхідні умови, при яких конфліктуючі сторони самостійно приймають рішення стосовно рішення свого конфлікту. Медіатор не допомагає, не радить та не засуджує обраних сторонами рішень.

6 Чи вважаєте Ви, що медіація є корисним методом врегулювання спорів?

- a. Так → перехід до 7
- b. Ні → перехід до 8

7. Як Ви вважаєте, у чому є переваги медіації?

Відкрита відповідь → перехід до 9

8. Як Ви вважаєте, у чому є недоліки медіації?

Відкрита відповідь

9. Як Ви вважаєте, більшість молодих людей знають про існування альтернативних методів вирішення спорів?

- a. Так
- b. Ні

10. Як Ви вважаєте, що допоможе підвищити популярність медіації?

- a. Детальне роз'яснення методу під час здобування середньої освіти
- b. Детальне роз'яснення методу у вищих закладах у світі
- c. Реклама у ЗМІ
- d. Висвітлювання теми у рамках пізнавальних телепередач
- e. Додатковий предмет у ВНЗ
- f. Інше

11. Відмітьте правильне твердження

Якщо я запропоную Вам створити ідеальний портрет медіатора, хто це буде:

Підказка: стать, вік, науковий ступень, спеціальність, особові характеристики

Відкрите питання

12. Чи звертались Ви або Ваші знайомі за послугами до медіатора?(Можливо декілька варіантів відповідей)

- a. Я особисто
- b. Моя сім'я
- c. Мої друзі та знайомі
- d. Ні я, ні мої знайомі не мають такого досвіду

13. Як Ви вважаєте, чи погодились би Ви на процедуру медіації?

- a. Так
- b. Ні

14. В яких випадках Ви звернулись би до послуг медіатора?

Відкрите питання

14. Як Ви вважаєте, які з тверджень відповідають дійсності? (оберіть 3 варіанти відповідей)

- a. Медіація - альтернативний метод вирішення спору за допомогою посередника
- b. Медіатор допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації
- c. При процесі медіації сторони конфлікту самостійно знаходять вирішення спору
- d. При медіації сторони конфлікту розповідають проблему медіатору, а він/вона радить як вчинити
- e. Медіатор – це психолог, який дасть пораду
- f. Медіація – це час коли сторони конфлікту можуть один з одним поговорити особисто, без присутності 3-ої сторони
- g. Медіатор – це той, хто займається медитацією

15. Звідки Ви дізнались про медіацію?(оберіть всі релевантні варіанти)

- a. Родичі, друзі працюють/вивчають цю сферу
- b. Навчання в університеті
- c. Навчання у школи
- d. Саморозвиток (читання літератури, статей)
- e. Заглиблення у тему (проходження курсів, тренінгів, стажувань)
- f. Інтернет, телебачення, ЗМІ
- g. Раніше нічого не чув(-ла)

16.Вкажіть Ваш факультет

17. Скільки Вам років

18. Стать